

Forradalmi mozgalmak

BÉCS - PEST - KOLOSVÁRT.

(1848-ban)

KOLOSVÁRT
Kiadja Tilts János könyvtáros
1848.

AZ OSZTRÁK BIRALOM

LEGSZEBB NAPJAI

EZ EMLÉKÉT

HAZÁMFIAINAK

POLGÁRTÁRSAIMNAK

AJÁNLOM.

Úgy-e polgártársak sok mindenfélét hallátok a közelebbi időkben lefolyt világrázó eseményekről, jelesen a békés, szellemi forradalomról, melly Bécs büszke falai közt kezdődött, s miután három ország rablánczait oldatta fel, igénytelen városunkban végződött? E hármass forradalom történeteit fogom nektek elbeszélni.

Addig viszik a korszót a vízre, míg nyaka szakad. A nyugalomból fölriasztott oroszán rettenetes: ha az elaltott nép fölbred, borzasztón bosszulja meg magát azon ki elaltatá. Es Ausztria ez ideig mind aludt — hosszú nyugodt álmát aludta: virasztott fölötte a szolgaság. Egy külföldi, egy bevándorolt, ki új hona iránt a rokonszenv szikráját lelkében nem érezheté, elaltatá a népet: hogy dolga jobban nem folyhat, el az uralkodók legjobbját: hogy a népnek igen jó dolga van. Ez az ember, ki négy szem közt adott szavával épen úgy játszott, mint az Europa szemeláttára adottal, ki 900 millió frt adósságot csinált, hogy a gonosz ügyet védhesse a jó ellenében, és ármányos tervei, a biralom rovására mindig buktak, nyomasztó politikájának súlyát csaknem félszázadon át érezteté a virágzó Osztrák bi-

ralommal. És Ausztria túrt, szenvedett – tán képzelni sem tudta mi a szabadság. Történt azonban, hogy a hatalmas Frankhon rabbilincseit szét-tördelé, hogy darabjaival a bureaucratia száz fejű hydráját meggyilkolja. És ez első hydrafő halála a többiekét húzta maga után. Némethonnak minden álladalma petitiot adott be, s hol a petitio nem volt elég, fegyverrel igyekezett annak súlyt szerezni, kivívni a j o g o k a t mellyeket ez előtt ajándóknak tartott. Végre a sor Auszztriára került, mert a nép hallgatása nem mindig gyáva túrés, néha elfojtott harag, minek a legcsekélyebb körülmény kitörést ad. A fohászok végre orkánná fajultak s felhatának az uralkodó trónja elibe, ki a kor sürgető szükségeit megértve, kezét fogott alatt valóival megbuktatni a mindig tespedő rendszert.

És most lássuk e nagyszerű bukás történeteit és következményeit.

A BÉCSI FORRADALOM.

(Mart. 13–15-ig.)

I.

A bécsi forradalom nem húbelé Balás módjára vaktában, meggondolatlanul, csak mint pillanatot műve született – az elnyomott nyugot és kelet felől szabadság hangokat halló nép, ki maga is szégyelleni kezdé, hogy alkotmányt számára idegen ország kért, a körülményeket alig egy pár tized alatt oda érlelé, hogy annak kiütése koreszmévé vált. S tán az elsőbb lépések nem is voltak illyszerű forradalom fölé irányozva, de az ellentállás szele, melly annak tüzét csak nevelni szokta, tornyosítá illy magasra a terjedni kezdő lángokat. A dolgokat isten keze vezeté – s jobb is volt így.

Valóban fényesen czáfolá meg a nép, melyet sörkorsója s virslije mellett gyávának kereszteltek, hogy egész nép nem fajul el, hogy nem hal ki kebléből a szép és jóra való fogékonyság – a kormány visszaélése egy időre azt ugyan elnyomhatja.

Az idegen kormány a szabadságot gondosan elzárta s ráírta és „elhiteté uralkodóval és néppel, hogy abban méreg van. Azonban a nép látva, hogy

más országok híznak tőle, elgondolá hogy nem lehet az még is olly rossz, megköstolá s megszereté; míg a slendrián zsarnoki rendszer annak mérgétől (mert ez annak csakugyan mérge) politikai szörnyű halált halt.

Legelső demonstratio a Grutsch Sorel Agnes című drámája előadása alkalmával, az udvari színházban történt, a helyt hol ez előtt tapsolni vagy piszegni is tilos volt. Zajos taps és lárma tölte el a színházat a jelenetnél hol Agnes népeit szabadságra inti, s minden fölé hangosan kiábálák „le a ministerekkel!” A betuloló fegyveres erő rendet akart előidézni, a darab félbe hagyása rendeltetvén. Az elsőt a nép kiverte s az utóbbinak folytatását kívánta.

II.

Az alsó ausztriai rendek öszvegyülése folyó mart. 13-ára lőn határozva. Látta a nép, hogy az alkalom kedvező, elmulasztása további tespedést, megragadása életet adhat. Koczkára tette életét, hogy kivívhassa szabadságát, mert az élet szabadság nélkül tespedés,-

Ez okból a bécsi polgárság nagy része mintegy egy test és lélekké olvadt, hogy egymást segítve és buzdítva, annál könnyebben nyerhesék meg a szabadság illatos füzérét. Sok, igen sok ezer ember tehát aláirt egy petitiot, mellyben a férfias szilárdság s alattvalói hűség mél-

tóságos hangján sajtószabadságot és alkotmányt kért, hogy többé a boldogult kormányhoz hasonlóan nyomasztó súlyát hordozni kénytelen ne legyen. Felszólítá egyszersmind a kormányférfiakat, – e hőseit a régi Talayrand-rendszernek, hogy miután nem képzelhetik, hogy egyetlen éji alvás után, képeseké lehetnének az új elv igényeinek megfelelni, tegyék hivatalokat ő felsége kezébe le. E petitiot a polgárság martius 11-kén beadta a rendi választmánynak.

Az ifjú kebel gyűlékony anyag, a szabadság legkisebb szikrája föltornyosuló lánggá neveli azt. Van is barátim ennek szent szózatában valami, mi az emberi kebelt felsőbb, tán egészen ismeretlen régióba emelni tudja. Mart. 12-én, a forradalom e nevezetes megelőző napján, reggel az egyetemi és polytechnikai tanuló ifjúság az egyetem csarnokában gyűlést tart, s több a szabadságra igen szépen buzdító heves és viharos szónaklatok után a polgárságéhoz hasonló tartalmú kérelmet készít.

Hangosan sürgette, sőt követelte e kérelemnek rögtön ő felsége elibe juttatását, s követelése olly szilárd olly férfias volt, hogy azt megtagadni nem merek. Ígéretet tön tehát az egyetemi tiszthatóság, melly ekor újításaiban olly élénk részt vett, hogy egy küldötség által a kérelmet ő felsége kezei közé juttatni nem raulasztandja el.

És ez ígéret még az nap esti 6 órakor teljesedésbe ment. Tanár Hyé részébe jutott a sze-

cse elsőben emelni szabad szót jó királyunk előtt.

III.

Végre fölviradt martius 13-dika, a szabadságnak e nevezetes napja. Reggel ismét öszvegyültek az egyetemi csarnokba, s onnan a legnagyobb rendben, a szabadság éltetése közt a rendek házához mentek. Tömérdek nép kísérte, melly a rendi házig tengerré növekedett.

Megérkezvén ide az ifjúság, gr. Montecucoli kihajolt az ablakon, egy lelkesítő beszédet intézett hozzá, s inté fentartani a rendet. Erre a tanulók kebelökből egy küldötséget neveztek ki, melly kiívánataikat közölje a rendekkel.

És a rendek e kívánatokat harsagó éljenel s a legnagyobb lelkesedéssel fogadták. Főbb pontjai voltak: sajtószabadság, szóbeli törvénykezési eljárás, tanítási szabadság, felelős ministerium s vallási egyenlőség. A rendek küldötséget neveztek ki, melly e pontokat rögtön ő felsége kezébe juttassa.

Ezenben a néphez, melly elhatározá a válasz megnyeréséig nem mozdulni, alatt nevezetes szónoklatok intéztettek. Elmondák, hogy dynastiank-hozi szoros ragaszkodás alattvalói kötelesség, annyival inkább mert a legjobb uralkodó, lerontatván az öt népétől elválasztó érczfal, bizonyosan megadandja a concessiokat, mellyek a régi slendrián kormány romain, a hazának boldogságot adnak.

Legelőbb Fischhof egy magyar szónokolt társai által fölemeltetve. Nyugodtan, mérsékeltséggel mint ki erejét érző oroszlánhoz, a néphez szól.

A többek közt egy szónok egy Böhm nevű lelkes fiatal ember a jezsuiták kiűzetését s azon férfinak letételét indítványozá, kinek politikája honosítá meg őket szegény hazánkban.

– Hogy hívják őt? kiáltá a sokaság.

– Metternich, mond Böhm.

– Le vele, le vele! ordítá a sokaság.

Ezután a sokaság előtt német fordításban, a magyar alsó tábla Kossuth Lajos által indítványozott fölterjesztése olvastatott, s annak több pontjait szűnni nem akaró zajos éljennel fogadták.

De a fiatal ember ki legelőbb kezdte olvasni, gyöngé hangja miatt avval felhagyni kénytetvén, Putz jogász állott helyére s férfias csengó hanggal olvasta azt.

Alig folytatta azonban az olvasást egy darabig, midőn megállni kénytetett. Alolról egy pohár tiszta vizet nyújtanak fel, ő leveszi föveget, magosra emeli azt s lelkesülten mond: „E forrás tiszta mocsoktalan! kiürítem a gyülekezet e-gésségére! éljen az alkotmányos szabad Ausztria! éljen a dynastia! éljen István főherczeg!”

Olvasás alatt a rendi-szobából egy levélkét eresztének le.

Borzasztó zaj és kiabálás keletkezik, melly a szónok hangját teljesen elnyomta.

A zaj csak akkor csilapult midőn a Kossuth beszédét mutatá föl. De alig folytatá ennek ol-

vasását midőn több hang a rendi czédula elolvasását sürgeté.

Annak tartalma szerint megígérték, hogy o felsége bankkimutatást készített, s korszerű javítások eszközlésére választmányt hív öszve.

Ezenben egy Hermann nevű ifjú a czédulát kiragadja, a kútfedezetre hág s kiált: a gyülekezet szemében, az osztrák nép szemében ki mondom, hogy nekünk ennyi nem elégi

Az öszvegyült nép hangos, átható kiáltása bizonyítá beleegyezését.

Mikép is elégedett volna meg a nép, az ígéretekkel miket csak azért tettek, hogy szemét kiszúrják, a nép melly most erejét érezni kezdé.

Egy akademia egy közel kútra mászott fel, s onnan intéz a néphez szónoklatot. Két rendőr szolgál elfogni akarja, azonban a nép úgy elveré, hogy bőre tán rostának sem lett volna jó.

E közben azon álhír terjedett el, hogy a rendek az ifjúság kérelmét letartóztaták. Haraggal, keblökben bosszúérzettel rohantak fel a rendi terembe elhatározva e petitionak erővel is ö felsége elibe jutását eszközölni. Az ajtókat betörték több bútorokat szétromboltak s romáikat az ablakon kihajgálni kezdek.

Ezenben főherczeg Albert a forradalom színhelyére érkezik s kéri a népet, hogy egy félóráig várjon, mert ez alatt minden kívánata megadatni fog.

A nép e fölszólításnak engedve, elhatározó egy félóráig várni – azon túl lázadást jelentett.

IV.

A kormány e közben komoly katonai rendszabályokhoz nyúlt. A belváros boltjai bezárattak, a bástyákon és főbb piaczkon álgúuk szegeztettek ki, s keményen töltött fegyverekkel sergek állítottak föl, míg a Glacis egészen tábori alakot öltött.

A néptömeg azonban a zendülés árja alatt is elég csendesen viselte magát; élet és vagyon bátorság tiszteletben tartott, mi bizonyága hogy e fölkelést nem az értetlen tömeg rendezte. És épen ezért egyes engedményekkel nem akart kudarczot vallani – s jogokat kívánt. Egy csapat, mintegy 1000 főből álló fiatal ember, egy magas ifjú vezérlése alatt a Walner-utczán végig ment. A magas ifjú kiáltásaira kísérői menydörgése viszhangozott. Eltette a többi közt az akadémiai szabadságot, az előhaladást s gyakran kiáltá: le a censurával, Éltette a szép és lelkes Sofia főherczegnét is, kit miután igen nagy népszerűséggel birt, söt a zendülés élére állván Metternichet megdorgálta s lemondását sietteté, a haladkló kormány szobájába záratta.

E tömeg a Metternich háza alatt is elvonult, a herczegné az ablakban állt és sírt. A herczeg komor arczal szorongva nézett a tömegre.

Megláttára Buriánt egy deákot társai föl-emelnek, ki a herczeghez egy beszédet intéz. Nem hiszem hogy e beszéd dicsérte volna őt.

Mit érezhetett ez ember a perczben, mellyben szinte félszázados politikáját megbukva, tekintélyét sírba temetve s hatalmát kigúnyolva látta?

V.

E forradalomból egy episodot kell kiemelnem. Délután ugyanis a rendi ház előtt felállított két gránátos tized s a fegyvertelen nép és deákság közt öszveütközésre került a dolog, bárha a katonaságnak a császártól világos parancsa volt lehetőleg kerülni a tömeggeli súrlódást. Illy krisis teljes időben is ennyire féltette az uralkodó népeit, ennyire kívánt minden vérontást eltávolítani.

Az öszvecsapás nem tartott hosszan, de véres és elkeseredett volt. A szabadság legelső áldozata Spitzer Henrik vala.

Ez öszvecsapás alkalmával egy fiatal ember, egy akademita, lelkesítő szónoklattal buzditá a népet a munkát, mellyhez annyi bátorsággal kezdenek, a forradalmat mellyben annyi erőt fejtenek ki, a megtett első lépés után nem hagyni félbe.

E fiatal ember épen egy szeglet köven állt.

– Le onnan! mond egy gránátos tiszt különben lelövetlek.

– Tedd azt! mond az egyetemi tanuló, Ausztria szabadsága síromon fog felvirágozni.

A tiszt lőtt – az akademita elbukott. De helyére egy más akademita állt s a harag és keserv erőteljes hangján mond:

– Bécsiek! ti ezt annyiba hagynátok? nincsenek-e karok mellyek a bosszúra felemelkednének? ez áldozat legyen a szabadság utolsó áldozata! virágozzék fel sírján az!

A tiszt lelövetett, lovát elvették s az ifjút arra téve hordozák a városban körül.

Nem sokára ezután az úri utczában egy gránátos tized élén, Vilmos főherczeg egy tábornokkal lovagolt; a nép a történt lövetésért fölemelt öklökkel és botokkal fenyegetőzött, a főherczeg le nem csilapíthatá a népet; míg más felől bécsi várnagy Albert főherczeg, kinek a népre történt többszöri lövetései alkalmával néhány áldozat hullott el, lováról lehúzatva megsebesítettet. Miért kívánta ő, a burocratiával kezét fogva, a honfelvirulás szent ügyét megbuktatni?

Az ez nap történt többszörös összecsapások alkalmával 29 ember hula el.

VI.

A nép ezenben csak biztatást és ellenállást de nem eredményt kapván, békétlenkedni kezd. Öt órakor az egyetemi csarnok ismét telve volt tanulókkal s a rector magnificus, ki a több tanárokkal e zendülésben valóban lelkes részt vett, vezetése alatt egy új küldöttség ment az udvarhoz, a főváros veszélyes állapotát előadni s a további vérontás megakadályozását eszközteni.

Ez alkalommal a nép erővel akart a várba

nyomulni; a katonaságot előbb visszanyomja, de ez ismét ostrom léptekkel előbbre nyomul, tüzet ad, s puskaagyal üti a népet, mellyből itt is több áldozat hullt el. De ez ellentálás dühét képzelhetlenül megnevelte, a katonaságot kövel hajgálta, s több köz épületek ablakait öszvezúzta.

Ezenben a küldötséggel, mellynek felét polgárok, felét deákok tették, a ki csak bemehetett bement ö felségéhez. De e tisztos férfi megláttam minden zaj elnémult, tisztelettel hajoltak meg előtte s jobbagyi hűség és alázat hangján esdettek a concessiok megadását, mik Ausztriát fölvirágoztatni, az absolutismusból kivetkeztetni, s hatalmát megnevelni egyedül lennének képesek.

Metternich, ki jelen vala ellenvetést akar tenni. „Hallgasson ön!” mond egy zongora-mester az embernek ki alig 24 óra előtt a biralom sorsa fölött határozott.

Es a felség ki most először szólt alattvalóival szemtől szembe, a bizalom édes hangján, a kérelem megvizsgálását és teljesítését ígérte.

VII.

Mind ez intézkedések és események koránt sem bírtak elegendő erővel a zajt lecsilapítani. A fölkelte nép olyan, mint a medriből kilépett folyam, minden gazt mi útjában esik magával sodor. Végre alkonyulni kezdett. Hogy tehát a háborgó nap után Bécs nyugodt éjt élvezhessen, az alsó osztriai kormány-elnökség által kiadott, s minden fölé

elterjesztett hirdetmények köztudatra juttatatak, hogy ő felsége a fővárosban, a csendesség és rend fentartásáért a deákoknak, a külföldiek kirekesztésével, felfegyverzését megengedte. Ez okból rendeletet tőn, hogy a bécsi fegyvertárból minden polgár és deák – nevét egy czédulára, följegyezvén – fegyvert kapjon. Továbbá a korszerű javítások megfontolására s elintézésére a rendek és polgárok köréből egy bizotmányt rendelt. Ezek voltak az Ausztriának adott első concessiók, a szabadság reményének ezek első sugárai – szinte ezredéves szolgaság után. S ki tudja telyesülendők-e ezek is – mert a kormány élén még ott állt a bureaucraticus vezér, kinek politikai palliativ épületét ostromlák e reczben. Ezenben egy polgár gránátos tized a nép közt megjelent; mindenki éljen és kendőlobogtatással üdvözlé – hogy is ne, hisz ezek voltak az első honfiőrök, kiknek gondos örököséséért honszerelmök volt jót állandó.

Nem sokára ezután a sokaság közt egy kiáltó megjelen s köztudatra juttatja, hogy berzeg Metternich leköszönt.

Kimondta tehát az olly hosszas ideig elalatatott császár ez ember ne továbbját, s ő gyermeke a külföldnek lehullott magasából, le vele szószegési politikája, le a szellemet és szívet szolgaság jármába fűző sistemája. Nem pocsványba vezető álfény vagy délibáb ezentúlra a legjobb uralkodó adott szava, mert ő a szabadság boa constrictora bukott!

Mit érzett e perczen a bécsi nép? mit érezhet a fogoly, ki börtönben töltött félszázad után az isten szép ege alá kilép? Örömkialtás tölte el a léget s harsogtatá meg a menny boltját... E nép örömkialtása volt a Metternich politikai életének hattyúdala!

Mintha varázssvessző érintette volna a várost fényesen kivilágított. Tündérpalotához hasonlított, mellyben a szabadság diadalát inneplik.

Az éj a belvárosban elég csendes vala. A polgári őrsereg számos csapatjai, a hirtelen rendbe állott deákok által szaporítva, járkáltak az útszéken s mindenütt zsebkendő lobogtatással s végtelen örömjajjal fogadtattak.

De nem így a külvárosban és sorompó-vonalokon kívül. A türelmetlen nép az őrházakat, a többi közt a Mariahilf nevű vámvonalt a Fürsthaust és Sechaust öszverombolá, több gyárat részint felgyújtott, részint kirabolt, s Metternich egy mulató kastélyát, gyűlöletének kiirhatlan jeleül tövéből lerombolá, a gázvilágításokat mindenütt föltépte, s vandali pusztításának minden fölé nyomait hagyá.

Az elégetett vámházak némán feketén komoran állanak – mintha az absolutismus romaira emelt sírkő volna.

VIII.

Nyugodt éj után viharos reg következett. A nép hangulata míg mind igen komor volt.

Metternich hivatalosan közzé tett lemondása adott ugyan némi reményt, hogy a császári szó nem marad pusztá ígéret, s a korszerű javítások és a nép óhajtása telyesedésbe menendnek, de a személlyel a rendszernek is változni kellett volna, s ennek még nem valának garanciái.

És a nép egy értelemmel tett kívánalai csak méltányosak voltak: sajtószabadság, korszerű municipalis és községi rendszer, nyilvánosság az igazság-kiszolgáltatásban és kormányzásban, nemzeti örsereg felállítása, a polgárok és földészek képviselte a rendek gyűlésében, a monarchia minden tartományiból (Magyarhon s mellékországai kivételével) biralmi rendek öszvehívása.

Es ez igazságos, félig már megígért, tehát követelhető kívánatok megadására milly rendszabások tétettek? A piaczkok álgyukkal telve maradtak, az udvari várt (Hofburg) gondosan felfegyverkezett katonák köríttek, s kemény fegyveresek fenyegetek a város legnépesb utszáit. És a deákok felfegyverkezése is lassan és rend nélkül eszközöltetett. Mindenki az egész nép fegyverbe tételét várta, s a helyett csak a szűk korlátok közé szorított polgári katonaság megerősítését engedték meg.

De az illy fél rendszabályok természetesen képtelenek voltak a népbe szükséges bizalmat önteni, hogy a múlt méltatlanságait feledni tudja. Az ár nem csilapult le, mert a gát mit ellenébe tettek igen gyöngé volt. A kedélyek perczenként hevültek, szabadságsóvár csapatok barangoltak szét az útszákon s buzdító szónoklatok tartattak.

Végre tán alig egy pár perczel a bekövetkező kiütés előtt, híre futamodott, hogy a sajtószabadság megadva s a nemzetőrsereg felállása közóhajtás szerint gr. Hoyos Ernő vezetése alatt, megengedve lőn.

IX.

Az ország-rendek s a polgárok és deákok egyes fölfegyverzett nemzetőr tagjai terjesztek e hírt, mellytől Bécs újjászületését remélek. Az öröm és lelkesedés milly kitörő jeleivel fogadta a nép, az örömtől fendobogó lelke mit érezhetett, nem próbálom leírni, hisz az mi őt öröme ragadta az unokát hálára fogja kötelezni.

Rögtönözve lobogókat készítenek „sajtószabadság” „nemzeti őrsereg” „rend és közbátorság” felírásokkal s különböző helyeken középületeken kidugták, mindenki fehér bokorszalagot és béke kokárdákat tűzött. Egy újongó csapat a József piacra vonult, a császár szobrát rózsákkal s örökzölddel ékesíté fel, s kezei közé egy „sajtószahadság” feliratú lobogót tett.

De az öröm újongás a riadó zaj koronként gyengült, mert Perez perczeket, órát óra követte a nélkül, hogy a szabadság óhajtott közzététele hivatalos úton bekövetkezett volna. Minden arczon ború és elszánás honolt – olly nehéz az embernek félszázados járom után, a Perez alatt megnyert üdvöt Perez alatt veszteni el.

Végre az óra négyet kongott. E perczben tették a nemzetőrsereg felállítását illető kabineti okiratot közzé. De a censura felfüggesztését tárgyazo proclamation még mind hiában vártak. A zaj, az elégületlenség perczenként nőtt, s több a nép bizalmát és szeretét bíró férfiaknak is nem kevés baj és áldozatba került, legfénylőbb ígéretek mellett is, a zaj és forradalom kiütését viszsztatartani.

X.

Az elégületlenség még mind növekedett, s az annyi századon át biztatott s reményei táplált nép biztatás és reménynél most sem kapott egyebet. Ezenben az est elközelgett, s a legjobb uralkodó ki éjre a kedélyeket megnyugtatni akarta, hivatalos proclamatio útján a censura eltörlését, s sajtó törvények közzétételét hirdető ki.

Azonban néhány, a politikai stílusban járatlan agitator, a modor miatt melylyel e proclamatio írva volt, gyanakodni kezdett, és e gyanúját a néppel is közlé, hogy az valóban megadva nincs. Képzelni lehet, hogy a kedélyek ez által nem csilapultak, hanem mint a föltornyosuló láng, mellyet apró esőcseppek vernek, még növekedett. Kiabálás zaj által adták a főbb útszákon járkáló csapatok, az illetők tudtára elégületlenségöket.

De több értelmesek a zavargókat hozzájuk intézett beszédek s magyarázatok állal csakugyan

sok baj és fáradság után, megnyugtatók. De ezt csak néhány köztisztelőben álló író manifestuma eszközölhető teljesen.

A nemzetőrök ez éjjel is szerteszét járkáltak, ügyeltek a csend és rend fentartására, mi csakugyan sok tekintetben sikerült.

A külvárosok is, bárha az otti zavarok teljesen lecsillapítva nem voltak, békésebb szint öltének.

XI.

A következő nap márt. 15-ike ismét viharosan kelt fel. Mert az az előtti estve tett, s e nap kihirdetett rendszabályok nem elégíttek ki a népet. Kinevezte ugyan ő felsége a csend és rend fentartása tekintetéből altábornagy herczeg Windisch-graetzet a főváros katonai és polgári kormányzójává, s a biralom német, szláv és olasz gyarmataiból gyűlés öszvehívását megengedte, de mind ennek semmi garanciaja nem lévén s az öszvehívás határ ideje messze halasztatván, egyik rendszabály sem bírt elegendő erővel a fendobogó kedélyeket lecsillapítani. Az olly hosszas ideig pusztá ígéretekkel kecsegtetett nép végre megunt a koplalást, s most midőn a fölébredt önértzet vele is érezteté, hogy a kormány van érte s nem ő a kormányért biztatásnál többet akart.

De a kormány mely a mint látszik e követelések telyesítését a míg csak lehetett húzta, halasztotta, elébb minden módot elpróbált a ke-

délyek lecsilapítására. Ide volt intézve a bécsi kormányosnak egy proclamatioja, mellyben felszólítja a főváros polgárait, hogy a rend és csend fentartására ügyeljenek.

Képzелhetni, hogy ez viszhangra nem talált. Harag és méltatlankodás gyuladt minden kebelbe, harag és méltatlankodás volt minden arczon olvasható. A legtűrelmesebb is visszaélésnek nevezte e hosszas húzás halasztást, erővel akarta kicsikarni azt, minek szép szerével még csak egy részét tudta megnyerni.

XII.

A kormány ezenben látva, hogy a dolgok könnyen komoly fordulatot vehetnek, rendszabályokhoz nyúlt miktől a kedélyek lecsilapítását biztosan remélte. A nemzetőrsereg rendezésének czélszerű és nagy műve gyorsan haladt előre, a rendi tanácskozásokba tekintélyes polgárokat vettek föl, a tanács megneveltetett egy polgári választmánnyal, mellynek köztiszteletű lelkes férfiak voltak tagjai. Mindezek a kedélyeket csilapítani s a lankadó bizalmat helyreállítani kezdek.

Telyesen helyreállott a bizalom azonban, midőn a nép ő felségét testvérével és annak fiával, minden kísérő nélkül, nyílt fedelű kocsiban kiszekerezni látá. Volt zaj, volt kiáltás, harsogott minden felől éljen a legjobb, éljen a népet almányos állásra emelt uralkodó!

Csak hamar e szekerezés megtörténte után főherczeg István nádor, a népjognak e népszerű bajnoka Bécsbe érkezik. A perczben mellyben a tömeg meglátta, légbe emelt kalapokkal harsány éljennel üdvözli. Ez nem mind – kifogták lovait s akkép húzák szekerét á fejedelmi váríg.

Illyen a népszerűtetet: az soha sem csal – de jaj annak ki a nép bizalmát megcsalja. Mert a nép szeretet vagy bosszúban a korlátokat ismerni nem tudja, s az utóbbi százszor többet vehet el, mint adhat az első.

XIII.

Dél után négy óra volt – századok óta legszebb napja Ausztriának. E perczig kis korú volt – e perczben emeltetett a nagy korú álladalmak sorába. E perczig érte semmi, általa semmi történt, e perez óta érte és általa történik minden. E perczben hirdettetett ki a aép közt a *constitutio*!

Es e perczben érkezett meg a magyar küldöttség, mellynek feladatául tűzetett ki ő felségével találkozni, s a felelős magyar ninisterium megadását kieszközölni. A küldötsege» töméntelen nép köríté, minden felől és mindenki Kossuthot akará látni, az embert kinek erélyes fölszólalása, nemes lelke e jogok kivívásábm olly óhajtott segédkez vala. Szekeréből kiemelve fölmutaták a népnek, melly őt páratlan enthusiasmus-

sal idvezlé a városban melly 10 év előtt pro-scribálta.

A „hohen Markt”-ra érve a küldötség, a felállított 100 polgár ör felbontva a rendet, kezét szorított a magyarokkal kedves testvéreivel mint őket nevezek. A merre a küldötség ment, barátságos víg arcokkal találkozott, útába minden felől virágokat hajtanak.

Kossuthot szálásán néhány tagból álló küldötség üdvözlé, de az elérzékenyült szónok néhány szó után sírva borult nyakába. És Kossuth is, szemében örömkönyekkel biztosítá őt a magyar nép áldozatkészsége felől.

Estve város és elővárosok fényesen kivilágítottak. Polgárörök néptenger kíséretében, a császár képét előlvive s nép hymnusokat énekelve barangolták be éjféli 12 óráig Bécsnek utszáit.

Mindenki nyugodtan szállt aludni, mert tudta hogy szolgaság éjének utolsójában fekszik le, és más nap a szabadság viruló hajnaló ébresztendi föl.

E nap emlékéül egy akkor énekelt dalt ide igtatok:

OSZTRÁK-DAL.

LÖVENTHAL MIKSÁTÓL.

Szabadság van Osztriában!
És ez nem csak álmainkban
Túne föl nekünk.
Nem látod a fellegen át
Hatni a nap szép világát?

És a boldogság sugarát
Minden arczokon?

Szabadság és Osztriában!
Honu leányok ajkaitokon
Szólt a szent ima:
És az ima szent szózatát,
Titkos esdés sóhajtását,
Fiaink menydörgő hangját
Meghallá az ég!

Testvérek! most új erővel
Kebelünk langérezetével
Tenni szólni föl:
Tenni mindent a császárért,
Tenni mindent a hazáért,
Tenni mindent enmagunkért
– Áldást ad az ég!

XIV.

Ausztria szabadságát biztosító első charta:
MI ELSŐ FERDINAND Isten kegyelméből
Ausztria császára Magyar- és Csehország királya
sat. sat. Olly rendelkezéseket tettünk, millyeket
hív népeink kívánatai teljesítésére szükségesek-
nek ismertünk.

A sajtószabadság a censura megszüntetése
után, olly módon van megadva, mint mind azon
országokban hol az fennáll.

Birtokon és értelmiségi alapon álló nemzeti
őrség teszi már a szükséges szolgálatokat.

Hogy minden tartományi rendek s a lom-Lard-velencei királyság központi gyűlésének küldöttei, a lehető legrövidebb idő alatt a polgári rend szaporított kép viselésével, s a létező tartományi alkotmányokra tekintettel, az általunk elhatározott hazai alkotmány végett egybe-hívassanak, a szükséges lépések már megtétettek.

Biztosan várjuk tehát, hogy a kedélyek lecsendesednek, a tanulmányok ismét rendes folyamok szerint fognak menni, az ipar, békés közlekedés ismét fölelevenednek.

E reményben annál inkább bizunk, mert ma köztetek megindulva győződénk meg, hogy a hűség és ragaszkodás mellyet ti elődeink iránt századok óta szakadatlanul s irántunk is minden alkalommal tanúsítottok – most is úgy mint valaha titeket lelkesít.

Kiadatott Bécsben császári fő és lakvárosunkban ezernyolcyszáz negyvennyolcban martius tizenötödikén uralkodásunk tizennegyedik évében.

FERDINAND.

Gr. Inzághi Károly
főkorlátnok.

Gr. Pillersdorf Ferencz
udv. korlátnok.

B. Weingarten József
udv. korlátnok.

Ő cs. k. ap. saját parancsára
Salzberger Péter,
cs. k. udv. tanácsos.

XV.

Ellentétek képezik az életét. Míg mindenki lelkesülten dobogó kebelével hallá az alkotmány kihirdetését, míg mindenki boldogultan nézett a föltűnő szép remények elibe, míg minden fölé új élet mutatkozott a politikai halál után, a közönséges betegek-házában 29 halt test volt kitéve, azok halt teste kik élőkkel válták meg a haza életét! . . .

De hagyjuk e borongó képet, három nap keservének, várakozásának ez utolsó emlékét, a régi slendrián rendszerhez a vég erőlködés kétségbeesésével ragaszkodó kormány-politikának ez utolsó áldozatjait! . . .

Mi más színe volt most az egyesült osztrák biralmak fővárosának! . . .

Mi más érzelmek tükröztek most a főváros lakosainak arczán! . . .

Valóban a természetben is van ugrás!

Mert mi volt e bírálom 3 nap előtt?

Mi e biralom ma, három nap után!

Három nap előtt szolga-ország, eszköz, mellynek sem akarata sem önállása. Három nap óta alkotmányos ország, mellyben a haladás lobo-góját az olly sokáig elaltatott uralkodó viszi előre.

És ez uralkodót három nap előtt ősei büszke palotájában, jogaikat visszakövetelő nép ezeré os-tromlá és fenyegeté három nap után ugyan azon nép isteníti, egekig magasztalja mint atyját, ve-zérét, boldogítóját!

És ez örömittas nép csak egy kiáltást ismer – mert e kiáltás szívéből származott . . . „éljen alkotmányos császáruk!”

Es e kiáltás mennydörgéssé, az öröm és lelkesedés mennydörgésévé vált a perczben, melyben legjobb uralkodóját a József piaczeni királyi könyvtár ablakában megjeleni látta!

Nem sokára az alkotmány kihirdetése után, minden rendű és rangú emberek küldöttei mentek ö felségéhez – tisztelkedni. De e tisztelkedés nem hordozta a hideg udvariasság bélyegét arczán, de e tisztelkedés nem volt pusztá szó mellyről a szív mit sem tud – e tisztelkedés az öröm szeretet és hűség tolmácsa, a szolgaságnak hatyú s a szabadságnak bölcsödala volt.

A város estve viszont fénytengerben úszott... mintha a szabadság tündérpalotája lett volna:

Ez volt Ausztria uralkodójának és népének igazán első boldog napja! . . .

Mit nyert Ausztria a constitutionál?

Mindent.

Ismétlem mindent. Mert biztosítva volt az olly alacsony emberek befolyásától, kik rendesen bűnös ügy előmozdítása tekintetéből 900 millió firt adósságot nyomtak nyakába, míg magok bűnhődhetlen vétkeik végbevitelének jutalmául – felszámíthatlan orzásaikat tekintetbe nem véve – évenként 98 ezer ezüst firt díjt húztak; kik nagylelkűleg táplálták a nemzetiségek közti tusát, hogy majd ha a népek kirántott kardjaikkal po-

litikájok gordiumi bögét kettévágni akarják, az idegen földön levő ellenséges katonák felkonczolják a honszoretőket, hogy a lengyel katona a magyar nép felett, ez az olasz ez pedig a csehek felett örködjék, kik megbukandó statuspapi-
raikkal mázsánként hordják bűnös fészkekbe az érez pénzeket, a polgárok ezreitől vérrel és iz-
zadással szerzett, vagyonokat devalvatiók által elrablandók.

XVI.

A bécsi mozgalmak korából kevés már a kiemelendő – inkább a magyar küldöttség eljárását fogom leírni.

Martius 16-kán déli 1 órakor indult el Kossuth Lajos a küldöttséggel a casino termiből, hová rövid tanácskozás végett gyűltenek. A legtöbb ablakból üdvözlék, s a kísérő néptömeg örömmel viszhangozá a magyarok kiáltását: „éljen a magyar első miniser!”

A fejedelmi lakhoz érve, a küldöttség előtt a vár kapui megnyíltak, s alig egy félórai tanácskormány után kiszólt Kossuth „meg van!” az alatt lévő táblai írkok és a nép öröm ujongva kiáltá „éljen a király!” Ki ablakában nem sokára megjelent; „éljen a nádor” volt a második kiáltás és Palatínus Pista – az Isten éltesse a magyar nemzet örömére! – hasonló megjelent; „éljen Ferencz Károly” volt a harmadik kiáltás, ki mintegy 10 percz múlva a nádor ki-

séretében megjelen az ablakban, ez alatt a nép alatt a felség kérelme illetőleg parancsa nyomán békén várván.

Haza érve Kossuth – kinek ablakába nemzeti lobogó tűzetett – tudata, hogy István teljes hatalmú kormányzó s a parlamentaris kormány megerősítve van.

De a fiatalságot a bécsi lázadás egyik vezére mézáros H e s z felszólítja, hogy a bécsi polgárokat C z a p k a gyűlölt polgármester letételében gyámolítná. Csakugyan elmentek nevezett polgármester háza elibe hol a nép hangosan kiáltá, hogy mondjon hivataláról le.

Illyen a nép szava.

Ez emberek hosszas időn át, minden gazemberhez illő aljas módokat felhasználtak kijátszani ezt, s meggyengíteni magát a népet. A legúnyolt eltaposott semmi nép, a nép mellyet ha sirt ostoroztak, s megint ostoroztak ha nevetett, szembepökte sárral dobálta, földön futóvá tette az embereket, kik pár nap előtt vesszőt törtek fölötte. Vén napjaikra érdemelt vánkost nyújtanak nekik, vánkost melly álmaikból fölriasztja, s nappal is rémeket állít elejbök – a kétségbeesés és késő megbánás vánkosát.

De Czapka már elutazott.

Más nap falragasztvány tudata a néppel, hogy Czapka leköszönt.

Czapkát Sedlniczky követte, főnöke a 30 ezerre menő titkos rendőröknek, kik miatt a bécsiek még gondolkodni sem mertek, büntársa,

segédje Metternichnek, koholója a legaljasabb terveknek és eszköz is azok kivitelében. Így adott a nép a burocracia zsoldosainak lassanként politikai halált.

És a magyar küldöttség is más nap reggel megkapta mitől 300 év óta megfosztva volt, s miért 300 év óta annyi vért áldozott, annyi keserű könyvet ejtett, a magyar szabadság chartáját.

Csak nem félszázadon át ült a szörny ki magát Metternichnek nevezte, s ki ha Nero korában éljen, ennek nem lett volna szüksége Romát fölgyújtani, tanítványaival a hatalom felső polczán, s behálózta a trónt ármányaival és bűneivel, hogy az önerejére, népe segedelme nélkül kibontakozni nem bírt volna. De a hosszas nyomtatás megadta az elzsibbadt népnek a kétségbeesés erejét – s az felzendült nem az uralkodó de az uralkodó elaltatói ellen, és e zendülés nem volt kenyérendülés – nem a proletariusoké volt, az olly sokáig bekóba vert nép támadott fel hóhérai ellen.

És a zendülésnek szerencsés sikere lett, mert a háló szétbontva öszvetépve lehült az uralkodó szemeiről, s az uralkodó meglátta azt mitől maga is öszveborzadt – 300 éves szolgaságnak nyomasztó következményeit. De se baj! a következmények egyről egyik elenyésznek, ármányos mi-

nisterek, sehonnai idegenek helyett a nép bizalma emel hivatalnokokat – kik mint ennek teremtményei ennek ügyét védendik.

A politikai hosszas álom után viharosan kezdődött a szabadság koránya. Nem egy villám cizkázott a csak pár percz előtt csendes éj felett végig, nem egy menyindörgés rázta meg a boltot, melly a szabadság napját soha sem látta. De hagyán! a régi politika-Nábobnak e szülötte – büszhödt kigözölése által a lég nagyon is megvala vesztegetve, s villám és menyindörgés szükségesek voltak megtisztítani azt.

Borura derű, ... olly szép a szabadság koránya a megtisztult egen ... olly szép a ragyogó nap a csillagok s a lopott fényyel kéredő hold le-tünthe után!

A PESTI FORRADALOM

(Marcz. 15-én)

I.

Les extrêmes se touchent') – mond a' francia, s hogy példabeszéde igazságát bebizonyítsa, a' kiűzött szükkeblű dynastia, az eltaposott bureaucratius kormány helyibe Két óra alatt respublikát állított. Most is mint 1790-ben első akarta a' szabadság harangját megkondítani, első akarta Európát hosszas álmából fölrázni – de most több sikerrel mint akkor, midőn a' világ nem volt annyira megérve 's a' bureaucratia, bár vége felé főzjelge, annyira megtörve.

1790-ben Europa nem utánozható, mert a' bureaucratia és aristocratia igen hatalmas 's a' nép igen gyöngé volt. De 1848 ban az eltelet félszázad annyira érlelé, érdekeit annyira tudá azonosítani, a szunyodókat annyi erélylyel bírál fölrázni, hogy a' szabadság lobogóját kitűzve látván, elhatározta ő is aláesküdni 's azon elv kivívását, hogy nem a' nép a' királyért, hanem a' király van a' népért, mellynek megfordításáért áldoztak annyi vért, honszerelmet és becsületet bureaucratáink, vérével is megpecsételni.

És mi e' forradalom nagyszerűségét tisztán tanúsítja nem az eléhezett nép támadt fel kenyérért, nem a' proletariusok rántának tört a' vagyonosok ellen, nem párt akart pártot megbuktani. A' pár-

*) A szélsőségek érintik egymást.

tok elenyészlek, a' proletarius kezet öltött a' vagyonosai a' szellemi szabadság jogai mellett.

A szellemi erők forradalma volt ez, a mellyben a higgadt megfontolás, a józan ész a magánosok és szűkkeblűek által bitorolt, de mindenkit illető jogokat visszafoglalta.

II.

„Mi rajtunk egy fojtó gőznek nehéz átka Ül' monda Kossuth Posonban márcz. 3-án, midőn az országgyűlési teendők iránti feliratát javallá, a' bécsi rendszer csontkamarájából egy sorvasztó szél furánk, melly idegeinket megmerevíti s lelkünk röptére zsibbasztólag hat.” S hozzátevé, 'hogya míg Európában absolutiticus trónok dőltek öszve vagy rendüllek meg, bureaucrata uralkodó és ministerek két óra alatt, két óra eltelte előtt bitorolt hatalmok polczáról letaszítottak, hogy bukott rendszerok rongyaiba öltözködve koldus öltönyben barangolják be Európát, mellyben egykor első polczon álltak, addig mi keletnek bárányszelíd népe nyugodtan hajtjuk a Sisyphus kövét – hogy óhajtott ered, roényt soha se érijünk e).

Mondják hogy Párizsban a dynastia bukásakor rémesen kongott a notredamei egyház harangja, intve a hazát, hogy veszélyben van, intve a honfiakat, hogy a veszélyben lévőket segítik. A bureaucratia temetésére harangozott e beszéd vagy az ország fölvirulására – nem tudom: de azt igen hogy Kossuthnak e szavai, e beszéde a kedélyek előtt eddig ismeretlen regiot nyitottak meg.

Tehát mik is élhetünk, vagy tán élünk is? gondola Poson, utána Pest és Pest a szív után, a test az

ország! Leben und leben lassen*) példa szó – de hogy e nemzet élhessen a bureauctia százfejű kígyóját herculesi erővel kelle kivégezni. Ennek, saját bukása nélkül kegyelmezni lehetetlen lett volna. Poson csak gondola, de nem lett semmit; Pest gondola és gondolatának életet adott, mert tudta hogy a gondolat tett nélkül buborék, melly nyomtalanul enyészik el.

Poson megadta a jelszót a csatára és Pest a szabadság szent jelszava alatt kiszált a küzdhomokra. Poson csak feljajdult fájdalomában, Pest villámokat szórt szét, melly a fájdalom feljajdulása okozatát megszüntette.

Poson csak egyszerű demonstratiot akart csinálni és Pest úgy csinálta meg ezt, hogy a régi absolutisticus kormány sziklái megrendültek belé s a Sisyphus követ hajtó nép a lelön állt, kezében diadal ívvel.

Az európai álladalmokat a bueaucratianak feloldhatlan gordiumi böge tartotta öszve, feloldhatlan mondom, mert azt az idő olly szorosán egybeforaszta, hogy többé nem feloldani, csak ketté vágni lehet. S ki vágta ketté azt ? Kossuth...

Kossuth az első magyar tribun, a magyar Rienzi. A campaniai nap égető heve által ellankadt, á fájdalomukban vért izzadó gladiátorokat Spartacus lelkesítő szavai ösztönzék szétrombolni rablánczaiakat Az absolutisticus kormány, a bureucratia zsarnoksága alatt nyögő magyar gladiátorokat Kossuth lelkesilié a csatára, hogymint a campaniaiak a kaszt képző falak romai felett diadalt innepeljenek. Kossuth és Pest! . . .

Az első megadta a jelszót, az utóbbi megérté azt.

Az első irányt adott, az utóbbi követte azt,

*) Élni és élni hagyni.

Az első volt a meteor, mellynek fényénél az utolsó meglátta a szabadság útát.

Kossuth nem volt Pesten – de igaza van Zerfinék: szelleme ott volt; és e szellem erőtadó hatalmas, lelkesítő, mert e szellem maga a szabadság.

III.

Csing- csi - hoangti chinai császár építette a chinai falakat. A bureaucratie Európában is emelt illy közfalakat, mely 3 nép elől elzárta az előhaladás útát. De a nép e falakon túl nézett; hogy míg itt tarolt mező és száraz katangok vannak, túlfelől az egyenlőség eldarádjában fényes ragyogással süt a szabadság, egyenlőség, testvériség napja az illatos virágokra, az örök zöld mezőre.

És maga a nép, mellynek ez előtt csak titkos vágya volt, maga sem tudván merre irányozva, csak titkos reménye, maga sem tudván miért esengő, miután vágyait elérhelőknek, reményeit conslafirozoitaknak látta, rombolni kezdé a falakat. Jaj volt a bureaucratianak, jaj az országnak melly a nép rombolásait nem előzte meg!

De a haza, melly a nép ébrüké előtt meg kezdé a rombolást, melly maga vezeté a népet a rombolásra, boldog volt! mert itt a rombolás csak áldást hozott maga után, mert itt a rombolás százados átkok véres nyomát enyészteté el.

És Magyarhonba az aristocratia és nemesség, melly nyolcz századon át kiváltságainak chinai falak mögé vonultán, az égalité szent szavát megérteni nem akarta, melly egy hitvány kutyabőrnek birtokában, jogosítva érzé magát, hogy ezreknek bőrét nyúzza le, azon ezreknek, kik sült galombot röpítenek szájába, azon ezreknek kiknek

mindenét, vagyonát »életet köszönheté maga ez aris-
tocratia ingatta meg legelébb a chinai falak alap-
kövét. De nyolcz század múlva megtért az utód.
Maga pirult kutyabőrétől, maga szégyelte magát
embertársai lesüljedésért, kik nyolcz századi viszon-
tagság alatt, az eredetiség bizonyos typusát kivéve,
mindent elvesztenek.

Elkezdé tehát rombolni a chinai falakat s ve-
le mindent, mi mívelődésünk s kereskedelmünk útá-
ban állt.

E rombolás történeteit – pedig higyjétek meg
e rombolás napja históriánkban emlékezetesb mint
a fölépítése – fogom elbeszélni.

IV.

Márcz 9-én estve az ellenzéki kör nagy reform-
lakomát rendezett, mellyben a Budapest leglelkesb-
jei, azon elszánt férfiak, kik az ellenzéki pária lo-
bogót, a baladás, a honboldogítás kalauzául kitö-
zek, részt vőnek. Marseillaiset és Rákóczit húzlak –
két dalt mellyek egyike mellett egy nép szabad-
ságát kivívta; míg a másik komor hangjainál,
egy más nép szabadságát, legjobb fiait, reményét
veszté el!

Egyik bölcső, másik hattyúdala a szabadságnak,
A magyarok istene akarta, hogy épen e dal
bús hangjai melleit ugyanazon nép, melly elveszte
vissza is vívja szabadságát!

E lakomában legelébb I r i n y i József szónokolt
kifejezvéen rokonszenvét a frank események, s el-
lenszenvét a Metternich politikája ellen! Jóslat volt
é e h a n g vagy csak a fájdalom szülötte, hogy egy pár
nap eltelte előtt, egy nép mennydörgése viszhango-
sott rá? Jóslat és fájdalom szülötte, mert a Talay-
rand növendékeinek politikája, melly féregként an-

nyi éveken át rágódott a biralmi szent almán, túlélte ön magát s hála istennek hullnia kelle mielőtt késő, mielőtt az alma menthetlenül elrothad.

Szónokolt utána Fényes Elek, Ő mint Magyarhon statistikusa, ismerője ezen a burocratiától elnyomott ország állapotának, a feliratnál többel kívánt. A felirat; képes volt ugyan hason körülmé- közt felzaklatni a kedélyeket, azonban nem volt, elegendő, nem volt annyi, mennyivel a felzaklatott ke- délyek ki elégítettek volna.

És szónokolt még Vörösmarty, az igénytelen ember, a lángkeblű hazafi. A körülményik óriási fejlődésétől megihletett Garay igen lelkesítő dal- ban önlé ki érzelmeit.

Ezenben az ifjúság is bankettet akart tartani. Hisz a szeszélyes francia egyszer nagy ebédet ad, s miután királya nem akarta hogy ott jól lakják, elűzte őt, ki mind szellemét mind testét éheztetni akará.

De az ellenzéki kör, melly jól lakott – s a burocraticus kormány nem mulatta el gondoskod- ni, hogy minden becsületes ember jól lakják (imper- tentiajival) – e bankett részvényeseit meghívta tanácskozni constatirozni a leendőket.

V.

És e gyűlés marc. 13-án az ellenzék kör termében csakugyan megtartatott. A legkülön- bözőbb elemekből öszeve olvadt népgyűlés voilez, mellynek vezetését a lelkes és őszinte Klauzál Gá- bor, az erélyes és szilárd jellemű Nyári Pál– a magyarok istene áldja meg őket!– váltalak iel. Két indítvány forgott fenn e gyűlésben: a város röglön petitiot intézzen az országgyűléshez, a fel- írásba nem foglalt reform pontok iránt; de mások

azon indítványt, hogy ez íveket előbb honszerte körözzék s a munkás néposztály aláírásával is szentesítsék, mint tekintélyesbbnek mutatkozó fogadtatott el. Elterjedvén a bécsi foradalom híre marc. 14-én, éjjel a Fillinger kávéházban s az ellenzéki körben rögtön gyűlést tartának.

És nézett egész Pest nyugotra – és látta hogy nyugoton mindenki, még a bécsi is mozog, csak ő tesped: hogy olt szabad emberek laknak, míg édes hazánk a határfal, melly mellett a szabadság'nak megállani kell 5 hogy ott az absolutismus romai közt sehol sincs rabláncz, míg itt minden felé az absolutismus börtönében rabláncz csörög.

Most midőn minden ország a haladás zászlói alá esküdött, Magyarhon is leakarta szemeiről a tespedés fátyolát tépni; most midőn minden reformalodik, mint maga az örök idő halad, Magyarhon is megakarta a censura rablánczait, a praesidialisok kártékony hatalmát, a külföldi érdekek befolyását dönteni. Most midőn azon lények kiket barmoknak tartának, bár embereknek neveztek, mert a természet eszet és szívet adott nekik is boldogtalanságokra, elnyomott állásokból mindenütt fölemeltettek, Magyarhon is akart jobbágyairól gondoskodni.

Osztán szégyen is volt, mit a régi magyar névvel csináltak! pruvincziát – provinciánál is rosszabbat, egy pár denuncians s ezek nyomán megvesztegetett tisztviselők kezében lévő országot, hogy a hon mellynek minden halma szabadságért elesteket zár sötét keblibe, szolgaságban sínlődöket horodjon hátán.

Mit kíván a magyar nemzet?

Legyen béke, szabadság, egyetértés!

1. Kívánjuk a sajtószabadságot censura eltörlésével.
2. Felelős ministeriumot Budapesten.
3. Évenkénti országgyűlést Pesten.
4. Törvény előtti egyenlőséget, polgáris vallási tekinteteiben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviselés.
7. Urbéri viszonyok megszüntetése.
8. Esküdtszék, képviselőlet egyenlőség alapját.
9. Nemzeti bank.
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék küllőidre, a külföldieket vigyék el tőlünk.
11. A politikai foglyok szabadon bocsáttassanak,
12. Unió Erdélyivel.

Egyenlőség, szabadság, testvériség!

A budapesti utcák falaira kiragasztott e 12 pontot másolák le a polgárok, mint szívvérőkből kiszakasztottakat, mint eszmékéi, mellyek a kiskorúságra jutott nemzetei fölemelni képesek.

S minden ember, ki ez eszméket lejegyzé bámulva kérdi önmagától s Magyarországot illy ország-gá is lehet? van e benne annyi erő hogy czoíffjait letépje, corpus-jurist megégesse, s mit addig maga sem hitt, mert álma öntudatra jutni nem engedé, bebizonyítsa hogy él!

A Felinger kávéháza már reggel 9 órakor telve volt ingerülten hullámzó emberekkel, kik közt több népszónok valóban elragadó szónoklatokat intézeti a jelenlévőkhez; s arra bírák hogy Petőfi

vezetése alatt, ennek egy lelkes beszéde után, megindult az egyetembe Miért oda? megszabadulni a slendrián rendszer járma alatt nyögő tanulókat, luk ifjú szívbe nemes hevet, tiszta honszeretetet s szilárd eltökéltséget zártak. Sasfiakat akartak a szabad légnék vissza adni.

VII.

És úgy lön.

Mert van a szabadság hangjában valami büerő, valami lelkesítő mi az elzsibbadt tagoknak is vissza adja erejét, van valami villanyosság mi a haldoklóba is életet önt. És az ifjúság melly csak elnyomva, de megtörve nem volt, mikép ne vett volna részt a közöszmék kivívásában, mellyektől megváltásai remélheté?

Egyesülve tehát a két csapat, mint a zúgó tenger, mellynek tornyosuló habjait czikázó villámok hasítják, míg zúgása a szabad-ág utáni kiállítás képzé, megindult a kívánat pontjait teljesedésbe venni. Mert mil ér a kívánat teljesítés nélkül? .... s a magyar nemzetnek századon át vajmi sok igazságost kívánata ígértetett meg – és még is maradt teljesítetlen!

Elvitte tehát a nemzeti kívánatokat a Landerer és Heckenast nyomdájába, hogy azt első szabad működésre kényszerítve, eltörölje a chinai falat, melly még gondolataink szabadságát is kétségbe vonta, hogy e chinai fal alá zárt foglyokat – pedig e foglyok voltak a királynak és hazálegjobb barátai – kiszabadítsa.

A zápor zuhogva hült – tán a magyarok istene ki akarta jelenteni, hogy a sajtó első szabad működésére áldási ad. De esernyőt látni sem lehetet – egy kettő tárta ugyan fel, de e kiáltás „a

hazáért meglehet ázni” – és ő hálátlanságunk gyáva-
ságunk miatt hányszor ázott – leeresztette azokat.

Az utcán töméntelen nép tolongott, kik eped-
ve várták a sajtónak első ép szülöttét – ama saj-
tónak, mely századok óta csak korcsokat szült.
A letartóztatott nyomda legényei csak hamar a do-
loghoz fogtak. Míg ők dolgoztak, künn Petőfi és raás
népszonokok a sajtószabadság hasznait lelkes be-
szedekben magyarázták, az előbbi lelkes nem-
zeti dalát, a magyar marseilaisét közkívánt nyo-
mán kétszer szavalta el. Ó mi szépek voltak é han-
gok – elmondva a megnyerendő szabadság kü-
szöbén.

Csak hamar elkészült az első censuratlan pél-
dány „mit k i v a n a m a g y a r n e m z e t” és a
második a n e m z e t i dal volt.

VIII.

Nemzeti dal

Talpra, magyar, hí a h a z a !
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válaszzatok!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek hallak,
Szolgaföldben nem nyughatnak,

A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk,

Sehonnai bitang ember,
Ki most ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint. a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk-

Fényesebb a láncznál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
Es mi még is lánczot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy híréhez,
Mít rá kentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Hol sírjaink domborulnak,
 Unokáink leborulnak,
 És áldó imádság mellett
 Mondják el szent neveinket.
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk.

Petőfi Sándor.

És az ifjúság, melly e dalt ihletett szerzőjétől annyi lelkesedéssel hallá elszavalhatni, a perez nagyszerűségétől meglepetten, alig titkolhatva azoni örömét, hogy a mindig újító erő az új kor reformjai kivitelét neki tartá len, lelkesülten szavallá titánná az esküszünk szót.

Két drága kincs birtokába jutott akkor pár perez eltelelte előtt— a sajtó szabadság és egyesülés egy cél, egy terv fölé. S hol β keltő meg van: hol 10 ezer ember esküdt meg hónát és egymást borúban nem hagyni el, nincs szolgaság, hol szolgaság, nincs szabad emberek laknak.

És még is azt mondják nincsenek phönixek — phönix a magyar nemzet, melly elaggulva megégeté önmagát, hogy szebb is virulóbbá váljék mint valaha.

IX.

Nemzeti rózsákat tűztek fel.

Rózsa tavasszal nyílik — most a szabadság

tavaszán, a szabadság rózsáinak feltűzése helyén va-
la. És e rózsákat nem elaggult fák, nem vihar és
villámától megrongált törzsök, mellyeknek tövisen kí-
vül semmi sem maradt, hajiak ki, a 8 százados,
a megrongált, az árnyadó levelektől is megfosztott
fának új hajtásai.

S ki ez új hajtásokat látta, ki életteljes viru-
ló színén, ki ha keil tövisein, ha kell illatán elme-
rengett, perczig sem kétkedett, hog a megron-
gált fa helyén ez is nagy és szépre növekedend, na-
gyobbá és szebbé, mintá másik volt, mert e fát az
öszvetartás zefire lengeti, míg a másikat a czivódás
siroccoja dúlta, mert a szabadság harmatja öntözi,
míg a másikat a szolgaság záporja vajmi sokszor a-
karla tövestől kitépní!

Elszavaltatván ezenben magyar és német nyel-
ven a proclamatio 12 pontja, az egybegyűlt nép ma-
gáévá tette azt újabban is, mint lette az előtt. Sen-
ki sem kétkedett – s mikép is kétkedett volna olly
házában, hol az annyi kiváltsággal bíró nemesség
lobogtatta kezében az „egyenlőség” feliratú zász-
lót – hog e kívánatokat a választó közönség is
magáévá teendi. Egy küldöttség e határozatot még
délelőtt meghozta az egybegyűlt népnek, melly a-
zon föltétellel oszlott szét, hog délután a városház
terén (most szabadságtér) öszvegyül, a ta-
nácsot hozzáállásra bírni, a censura
eltörlését és a censusi önkény martyrját, a sza-
bad gondolkodás és iráaért elzárt polgártársat S tan-
csics (most Táncsics) Mihált kiszabdítni.

XI.

S mi lelt a siker?

Lássuk az első hirdetményt mit szabad hazá-
ban szabad polgárok adtak ki az első megtartott
nagyszerű népgyűlés után, szabad embereknek:

Pest város közönsége nevében alolítottak szerencsések hivatalosan értesíteni a magyar nemzetet, hogy a mi más országokban polgár vérbe került, – a reformot – Budapesten 24 óra alatt békés és törvényes úton kivívta a testvéri egyetértés. A városi tanács ugyan is a választó polgársággal értesülvén arról, mikép a város polgárai és lakosai vele együtt akarnak értekezni az idők komoly fejleményei felett, a tanácskozási termek századokon át zárva volt ajtaikat 1848 dik évi martius 15 én délután 3 órakor a népnek megnyitá, s miután megértette annak törvényes kívánatit, azokat mint nagyobb részt már eddigelő is kebelében ápolt hazafiui óhajtásokat, egy szívvel egy akarattal elfogadta, magáévá tévé, sőt azon tizenkét pontot, mellyeket nagy részben a nemzet 1790-dik év óta törvényhozás útján is anyiszor sürgetett, ezen közgyűlésben' az országgyűléshez intézendő kérelmezésinket aláírta.

A nemzet óhajtásainak emiitett pontjai következők:

1. Sajtó szabadság censura eltörlésével.
2. Felelős ministerium Budapesten,
3. Évenkénti országgyűlés Pesten.
4. Törvényelőtti egyenlőség polgári és vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviselés,
7. Úrbéri viszonyok megszüntetése.
8. Esküdszék, képviselőlet egyenlőség alapján.
9. Nemzeti bank.
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk.

11. A Politicai statusfoglyok szabadon bocsátásának.

12. Unió Erdélylyel.

Következtek a közgyűlés határozatai miszerint a) Pest város iménti közkívánatait egy választmány haladéktalanul személyesen terjeszszze elő az ország rendéinek, ő felségét pedig hódolva szeretett koronás királyunkat kérje meg, hogy ezen országgyűlést minél előbb Pestre tegye át. b) A közgyűlés a lolírt választmányt: bízta meg, hogy a rend fentartásául czélszerűen intézkedve, határozatit fogantosítsa

Melleyeknek teljesítéséül alólírt választmány küldetéséhez képest:

a) Tüstént átmente Budára a nagyméltóságú magyar királyi helytartó tanácsához, s ugyanott azon kormányszéki határozatot nyerte, melly szerint a censura nyomban megszüntettetett, a sajtó annyi százados bilincsei alól felszabadult, s addig is, míg sajtó törvények hozatandnak, a sajtókihágások lelett a nemzet bizodalmát bíró s a nagyméltóságú helytartó tanács által a hozandó törvényig ideiglenesen kinevezendő egyének fognak a fennálló törvények szerint ítélni. Íme lapok is tanúsítják a határozat foganatát.

b) Kieszközölte, hogy a sorkatonaság nem fog a rend fentartásába elegyedni, mellynek biztosításául alólírt választmány intézkedett, hogy a pesti polgári őrsereg eddigi száma jelenleg 1500-ra szaporíttassék, s mint nemzeti őrsereg nemzeti színekkel ékesíttessék.

c) Kieszközölte, hogy Stancsics Mihál hazánkfia, ki azért mert szabadon irt, mint statusfogoly Budán le vala tartoztatva, bírói ítéletig nyomban szabadon bocsáttatott, s a nép kíséretében családjának adatott vissza.

Uly békés és törvényes utón minden vérontás és csendzavar nélkül kivívott nagyszerű reform-díadal megünnepléséül holnap Budapest ki leszen világitva, s inntül Pest város, mint a haza szive törvényházának tornyán nemzeti színű zászló lobogand.

Budapest a törvény és béke korlátait nem sérié meg, s miután a rend fentartása hazafiúi érzelmű lakosainak kezébe tétetett, reményli: hogy az egész haza ebben is követni fogja példáját.

Költ Pesten 1848-dik év márczius 15-én

Roltenbiller Leopold s. k.	Molnár György s. k.
választmányi elnök.	Irányi Dániel s- k.
Klauzál Gábor s. k.	Vasváry Pál s. k.
Nyári Pál s. k.	Pelöfi Sándor s. k.
Egressy Samu s. k.	Tol h Gáspár s. k.
Iryni József s. k;	Gyurkovics Máié s.k.
Staffenberger István s. k.	Kacskovics Lajos s, k.

XII.

Délután vala. Az eső még: mind huit s a bo-
rult ég remélni sem engedé, hogy ez nap raegvál-
tozand, mint a politikai ég, melly fölé a viharos éj
után olly szép hajnal mosolygott.

A városház épületében és leién töméntelen
nép tolongott melly, a fönnebbi bizotmányt kinpve-
zé, hogy a helyt, tanácsnál a censura eltörlését
s martyrjának Tancsiscnak kiszabadítását eszközölje.

Hisz most minden ember szabad volt, s mikép ne óhajtották volna a szabad szólás zsarnoka bukását s martyra kiszabadítását?

A helyt, tanácshoz érve, a népküldötsége, élükön Nyáry és Klauzál a tanács terembe ment fel, hol azonnal elfogadtatott. A. nép a helyt, tanács épület tágas udvarába vonult be, melly minden zugában megtelt emberrel, míg kél oldalt ezen felül, ezer meg ezer ember állt. Rövid idő mulva megjelent az innepelt népbarát Nyári s meghozta a helytarló tanács mindent megadó határozatai.

Ezután a Tancsis kiszabadítására mentek.

Az absolutisticus kormányval ez ember szabad gondolkodása sehogy sem fért öszve. S midőn látta, hogy gondolkodását hirdetni kezdi, mert az honfiszerető és őszinte a romlatlan nép szívében gyökeret ver, elzáratta. Szegény Tancsiss fogsága szenvedéseit e pereiben tán a gondolattal enyhhé, hogy e megtiszteltetésben századok óta a legbecsületesb emberek részesülnek!

Mit érezhetett ez ember, egy perczben tudta meg saját és hona szabadságát, egy rabigázó kormányval halálos ellenének bukását! ó ez elégiét nagyszerű, de métányos volt!

Mintegy 10 ezer ember volt jelen, kik égrázó öröm riadasok közt, mint Oedipust hajdan Hellas fiai, triumphal kísérték börtönéből édes övéi körébe. A lelkesült fiatalság székeieiből kifogja lova it, míg rögtönözött testőrei a bakon és lépcsőkön foglaltak helyet.

Az eső hullt – maga az ég kimondta hogy ea nép szabadságát termékeny földbe vetette. Tán az épen e gondolatul lelkesülő néptenger perczenként növekedett.

Illy örömujongó diadalmenet még a capitolium falait sem rázta meg soha – szabadság martyra illy

fényes elégtételt még nem nyert. Tán e percz jónepélyessége állott jól, hogy e nép a kinyerendő conessiokra megérve van, s azokat kivívni és megtartani tudandja.

XIII.

Ez estve a színházban is történt demonstratio.

Híre futamodott mikép Tancsis eljövend s bemultaandja magát a népnek.

Kellett e ennél több?

Ifjú, agg egyiránt lelkesülten lódult a színházba melly csak hamar minden zugában megtolt.

Épen Bánk bánt adták – a királyi gyávaságnak, absolutismusnak egy 600 év előtti ellenét – kinek egyetlen hibája volt, hogy igen korán élt.

A közönség készíteti repertoiret. Megzendült a Rákóczi, kívánta a szózatot, esküt, Füredi nép dalait – dolgokat miket maga az emlék szenté tett.

Ez éjjel már nemzetörök c zirkáltak a városban.

. . . . Ó szép volt e nap diadala, ó fényes volt a siker melly azt koszorúzta?

Egy dynastie, melly elég gyöngye volt gonosz tanácsnokok sugdosásit hallgatni, s ezek nyomán 3 század alatt számtalan ármányos módokat gondolt ki a virrongó hont provinciává gyöngíteni, elvette legszébb jogait, kiforgatá gyökeres szabadalmaiból, bukkott hatalmának romain meggyőződött, mikép épen ama nemzet, mellyel legigazságtalanabbul bánt, volt iránta a legkímélőbb.

Felütötte a fáradalom zászlóját s ennek szentelt árnyában bebizonyítá, hogy a szabadság nem gyümölcs, melly csak érve leszakasztható.

Nem szolga állapotban kell népét szabadságra nevelni, hanem szabadságban, szabadság által.

Másnap reggel az utczákon egy falragasztvány volt olvasható:

Hazafiak!

Pestváros közönsége alolírt napon a hozott s más hirdetményben közíteendő határozatok végrehajtására s a rend fentartására az alólírt bizotmányt közértelemmel választván, ez ugyancsak mai napon összeülvén, következőket határozott.

1. A létező polgári őrsereg jelenleg 1500 taggal fog szaporíttatni. E végett
2. Minden becsületes ember magát mától kezdve a városházán a bizottmány előlt jelentheti s ennek bírálata után fegyvert és ismertető jelt ingyen fog kapni.
3. A most létező polg. őrsereg is ugyanazon ismertető jelt veszi fel, melly lesz egy nemzeti szalag a balharon s nemzeti színű rozsa a fővegen.
4. Az újonnan felveendő polgárőr a létező osztályok bármellyikébe állhat be.
5. A bizottmány, ha szükségét látandja, ezen nemzetőrséget még szaporítandja.
6. A bizottmány teljes bizalommal várja minden becsületes hazafítól, hogy a személy és vagyombátorságot nem fogja megsérteni, sem a közbékét és rendet megháborítani.
7. A bizottmány minden becsületes hazafítól, megvárja, hogy ennek és az őrsereg minden

egyek tagjai intéseit szívesen követni és teljesíteni fogja.

Polgártársak! jelszavaink: éljen a király! alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség béke és rendi

Költ Pesten 1848. évi márczius 15-kén

A bizottmány elnöke

Rottenbiller Leopold s. k. v-
Klauzál Gábor s. k.
Nyári Pál s. k.
Egressi Samu s. k.
Vasvári Pál s. k.
Petőfi Sándor s. k.
Tóth Gáspár s, k.

és többi tagjai:

elnök. Irinyi József s. k.
Staffenberger István s. k.
Molnár György s. k.
Irányi Dániel s. k.
Gyurkovils Mal hé s. k.
Kacs Kovics Lajos s. k.

Fegyver azonban a budai tárból csak 500-nak jutóit, mennyi rögtön ki is „osztatott.

Még délelőtt több ezer pesti meni át Budára egyesülésre hívni a városi tanácsot s polgárságot, kik e honfi kötelesség tellyesítését altkor már bevégezték.

E nap különben a meginneplés napja volt. Nem mintha minden bevégezve s több teendő ne lett volna. Volt igen is, de a nép a kicsikart concessioikat ‘basisoknak tekintvén, várt míg ezek megerősítve, lerombolhatlan talpkövéte teendik az új magyar alkotmánynak.

Az egész város, Mátyás palotája, katonai laklanyok, világítási fénytengerben úsztak – kivéve a tudós társaságot.

Miéit is azt? hisz a tudóstársaságnak eddig

is világot kellett volna terjeszteni – s miért világított volna most midőn a kor világosul?

Néptenger járt szerte a utczákon, üdvözlő szónoklatok tartattak.

Nagy volt e nap öröme – a felvirulandó az új Magyarországnak ez volt első napja!

XV.

S mi lett az eredmény?

Minden gyökerestől megváltozott –, még a pecsovicsok s papok is kokárdát tűztek fel.

A választmány kívánatára, a helytartó tanács rendelete nyomán, az osztrák kétszint nemzeti, három szín vállal fel.

Ekkép állítottak vissza a magyar czímer és színek ősi jogaikba.

A lotteria s dohány tráfikák megszüntettek.

És a mi legfőbb felelős magyar ministérium állítattott fel, melly a kivívott 12 pesti pont életbelépéséről és maradásáról jót állandó.

„Kedves gróf Batthyáni! Ezennel tudósítom önt hogy ő felsége meglévén győződve, miként a ienforgó körülmények sürgetőleg megkívánják, hogy azon felelős magyar minislerium, mellynek alakításában ő felsége mai napon kell k. k. leirata állal megegyezett, haladéktalanul összeszerkeztessék és activitásba lépjen, engem felhatalmazni méltóztatott, hogy önt a törvények értelmében független magyar miniiterium elnökévé kinézvén, ön ministertársait belátása szerint akint és oly számban tegye legefőbb királyi megerősítés végett javaslatba, a mint azt a ministerium feladatához s ministertársat törvények útján meghatározandó hatásköréhez és saját felelőségéhez képest szükségesnek ítéli. Egyébiránt legnagyobb hajlandósággal maradok méltóságodnak legszívesebb jóakarója, István m. k. nádor.” –

Ki ne látná át mikép a dicső' Magyarország és egész Europa sorsál Isten keze intézte ekkép?

Menyit szenvedett 800 on ál!

Absolutisticus kormány külföldről rendelkezett fölötte. Eltaposta jogait, kigúnyolta szabadságait s hozott törvényeit semmibe vette.

Katonáit külföldre hurczolá s a honfiakat idegenekkel mészároltatta.

Nemzetgyűlölségét a naponként közikbe vetett Eris almával táplálta.

S ha volt ki méltó bánatában felszolt, idegen bakók állal fejeztette le, mint tett Karaffa Eperjesen és nagy Lipót (ki mellék nevét nagy bűneivel érdemelte ki) a Zrínyiekkal; ha volt ki eszével megrettegteté le gyilkolá mint a Martinovics áldozatokat vagy örülté telte mint Lovassit; ha volt ki institutioinak ellenszegült, száműzése mint a kuruczokal s újabban Weselényit³ s ha volt ki koronájához (örvényes jogot formált semmivé tette mint Zrínyi Ilon gyermekét.

... Ó mi máskép van ma minden!

Nemzetiségünk melly fölviruland, felelős kormányunk, melly értünk is általunk van, biztosítanak hogy többé nem leszünk az európai álladalmák sorából kitörölve.

Hála neked istenem – mert a szabadság bölcsőjét látnom engeded! ! . . . .

Kolosvári Forradalom.

Polgártársak! Lehetnek önök közt kik e czímen fen akadnak. Kolosvári forradalom! mii akar az kifejezni? hol volt itt forradalom? a reformok nem a legbékésebb, nem a legörvendezőbb, módon mentek véghez?

Igaz, szó szerint igaz. Vér nem folyt, csendzavavás nem történt, és még is volt nálunk is forradalom, bárha nem olly élénk mint Pesten, érelyes mint Bécsben s véres mint Poroszhonban.

De a forradalom nem is föltételez vért.

Ha a szellemi erők egyesülnek, hogy a kor reformjait próbálják meg petitio után kivívni ez forradalom. Már ha a kormánynak van annyi esze, hogy a dolgot nem engedi messze menni, megelőzi a concessiók kicsikarását, mit az erejét érző elszánt nép igen is szeret tenni, az ő haszna Mert ha a zajgó nép, az uralkodók szemében e canaille, mellyet ők csak ostorozni szeretnek, utában ellenállási vesz észre azt szétrombolja.

És ez, s a republica közt csak egy lépcső van: a barrikad, az uralkodók ezen alá, a nép felhágnak.

Már ha a kormány mint mondám, bír annyi

tapintattal, hogy a népet vezeti a concssiokat megadja ez az ő szerentséje.

De azért a néptől, melly a kívánt jogoknak birtokába jutott, senki sem vitathatja el, hogy azokat nem forradalmi utón szerezte.

Forradalom! mi megvetett szó volt eddig s mi magasztos eszme van ma hozzá kötve.

Régen bünt jelente, ma polgárerényt.

Régen átkozók a résztvevőket, ma a haza megmentőinek valjuk.

Régen száműzetés – halállal lakoltak, ma a nép szeretet magasztason jutalmazza.

(Márcz. 21-én)

I.

Kedden reggel vala. Gyönyörű szép nap.

A reg édesebb, az ég kéklőbb, a nap mosolygóbb. Mintha az egyetem is érezte volna, hogy százados álom után szabadság hajnala virul.

Ideje vala már. Olly hosszason vesztegleni tétlenül, olly sokáig lenni járomban, a szolgaság lánczát annyi békével törni, mikép fajulhatott el a magyar nemzet enyire?

De ellenei gyengéjét igenis jól ismerék, s fájdalom fel is használák. Lasanként foszták meg szabadságától nem egyszerre. S míg ő kezében kutyabőrével, honsa alatt a Corpus jurissal meg pragmatica Sanctioval feljárt a megye gyűlésekre lár-mázni, elment az országgyűlésre sallangos beszédek tartani s eredményül – óvást jelenteni, más ember fia az ő kezével szedte ki a gesztenyét

Furcsa is volt, hogy az a maroknyi magyarország, melly bármerre nézett ellenes elemet látott, azt hívé hogy a 1 ae 9-us meg a dominale forum világ végig fentartja, s nem igyekezett a népet mellyre eddig mit sem számíthatott, magához emelve, hatalmát ez állal is megnevelni.

A legújabb mozgalmaknak az voll iránya, hogy népet teremtsen, erős hatalmas népet, népet melly a bécsi camarilla ármányival, a magyar földön lakó idegen elem ellenséges mozgalmaival, az északi medvével, ha ez előnyomulni akarna, megküzdjen, s a két hazát, mellyet egykor egy nagy ember, merte előre látta a vészi mi, az idegen kormány befolyásától származik, elszakasztott öszve olvassza.

A dolgoknak ez irányát, e szellemét Kolosvár megérté, felfogta, s a mozgalmakat arra irányozra.

Mert látta, hogy míg Erdély Magyarhonnak hatalmat kölcsönöz, ez idvezítő szárnyai alatt tekintélyt fog neki adni.

.... És e dolgokat a bélyegezett emlékü 1847 ki hongyülésen kisebségben maradt oppositio néhány főnökei vezetik.

Legyünk méltányosak.

E néhány főnök most a dolgk élire állt s nem akarván, hogy a kor őket túlhaladja, a forradalmat igen is mérsékelt irányban kívánta létesíteni.

Ez ellen szót emelni nem akarunk.

De ha a nép ön fejét, ön hevét követve, e rélyesb demonstratiokat legyen, a conessiokat bizonnal hamarább kapta volna meg.

II.

A bécsi és pesti eseményeket városunk csak sürgönyök által tudta meg, minthogy a posta – téli szokás szerint kimaradt.

A dolgoknak ez előre látott, de ki nem számíthatott változása, a kedélyekre furcsa befolyást gyakorolt. Minden arczon a meglepetés jele mutatkozott, a sugárzó szemek őszinte örömei mutáltak.

Hogy ne, hisz mindenki látta, hogy ez események temetésére szólnak a családnak, mellynek vas uralkodását már mindenki megunta.

Az eddigi ellenzéki főnökök, kiket a marcziusi események előtti éhökért közszeretet és bizalom koszorúzott, nem késtek a mutatkozó forradalom élére élni. Mert látták, hogy e népben van erő, van lélek csak irányi kell neki adni.

Tán ha a nép ne hódoljon e különben értelmes és nemes lelkű, de forradalmi állapothoz képest igen is mérsékelt főnököknek, tán ha ők magok is ne legyenek olly kiszabott mértékek közt számítók, korábban értük volna el a sükert, mit négyszeres feljajdulás után érhetünk el.

Betlen Ádám polgártárs rögtön (márcz. 20-an) megnyitá termét az előleges tanácskozásoknak.

A kolosvári polgárok dicséretére legyen mondvá, minden párt és kaszt különbség nélkül igen számosan jelentek meg, hogy constatírozzák a teendőket, hogy mini anyaváros mutasson példát az országnak mit kell lennie, hogy legázolt jogait visszavívhasssa.

Ő mert sok jogunk volt nekünk eltaposva, s mert az osztrák dynastia alatt a gonosz taaácsnokok befolyását igen súlyosan kelle érezni!

Itt voltak a fejedelmi conditiok, leopoldi kötlevel, pragmatica sanctio, s ezek közül csak az utóbbi maradt sértetlen, az is érdekből.

Rövid de meleg szóváltás után, egy értelműlön a megállapodás: miután a körülmények sürgetőségéhez képest a teendőket más törvényhatóság

szőnyegére vinni nem lehet, Kolosvár város tanácsa s esküdi közönsége tartana következő nap rendkívüli gyűlést melly a fen írt országos életkérdések iránt, felterjesztést tegyen a főkormányhoz. Egyszermind az is ki lön mondva, hogy c rendkívüli körülmények kívánatához képest az ülés nyilvános leend.

III.

Gondolni lehet, hogy konferenciák a tömegre nem kevés hatással voltak.

A máskor nyugodt zajtalan város, mintha vihar dúlta volna fel csendjét, most nagyon megváltozót.

Majd minden utca szögleten beszélgetőket lehet«? Iá»ni, kik az osztrák bírálom mozgalmairól annak Kolozsvaré» Erdélyre gyakorlandó hatásáról, a jövő nap élményeiről aggódva beszéltek. ‘

Igen szépen jellemzi Kolosvár fölvilágosodottságát, hogy hajlandónak mutatta magát, fővárosi méltóságától lemondani, kitűzte a forradalom zászlóját, átkarolta a föltétlen uniót s azt minden áron megnyerni akarta, bárba a jövendőt nem tudva, azt is hiheté, hogy az unió által méltóságából sokat veszten.

S így önérdekénél inkább szerette a honét.

És a fiatalság?

Ez sem maradt tétlenül; gyűléseket tartott s ki monda, hogy míg a város benn kimondja az uniót, o azt kün megpecsétli, kikiáltja mint hajdan Mátyást a Dunán.

É«i e fiatalság olly hön, olly erélylyel csüngött az ügyen, oly meleg kebellet pártolta azt, s olly lel-

késüknek mutatta magát mikép ez egyetlen dolog képez volt a bizonyos sikert biztosítani.

IV.

A tanács és választó közönség – melly tesületek a bureaucratia nyomását hasonlag keserüesen érezték – úgy találták, az absolutismus békóiból kilépni most van ideje – az alkalom elmulasztása nemzeti bűn.

Engedtek tehát a felszólításnak s megnyiták termőket a népnek és polgárságnak, a termeket mellynek falai mint a nagy úr háreme, a tömeg cölött átléphetlen voltak, hogy néhány kis zsarnokcsa annyival kényelmesebben törhesse el pälczáját.

A terem zsúfolva volt.

Alant a tért fiatalság foglalta el.

Kezökben zászló, mellöken kokárda s a kokárda alatt hazáért és unióért dobogó szív.

S míg ben minden kebel feszülten várta a történeendőket, a künti tömeg lelkesülten élteté kebele szebb óhajtásait, az uniót és sajtószabadságot.

Olly bizonyos volt benne, hogy egy ik vágya sem marad telyesítetlen . . .

. . . Pedig pedig csak 6 hét múlva érhettele azokat.

Ki ne ismerné Méhes Samu polgártársat, a közügyért áldozni kész férfit, a szabadság veterán bajnokát?

Legelébb ő emelt szöl. Ő mondta el a kor eseményeit, tette utánna a kor kívánatait. Ő tudatta mint állunk s mit kell tennünk, hogy jobban álljunk. Ő módokat mondott mellyekkel az annyi orvoslatlan maradt sebeket, begyógyíthatjuk.

Ő egy feliratot indítványozott mellyet haladéktalan életbeléptetés végett, a főkormány úján a fejedelem elibe belle juttatni.

Gyergyai Ferenc« aljegyző olvassa a felirási javaslatot, mely így hangzik:

Felséges királyi főkormányzék!

Azon rendkívüli világesemények, mellyek a közelebbi időkben életbe léptek, ezen aggasztó körülmény, melly szerént az osztrák nagy birodalom több tartományaiban is csendzavarások történetek; azon őszinte hű ragaszkodás és mély hódolat, melylyel urunk Ő felségéhez és az osztrák felséges uralkodó házhoz eleitől fogva viseltetünk; azon szeretet, melylyel kedves hazánkhoz, szülőtte városunkhoz, hazánk és városunk alkotmányához olly szorosán köttetünk, azon megfontolás végre, hogy polgári alkotmányunk, szeretett hazánk városunk épségben fentartása, felvirágzása, a hazafiak és polgáraink jólléte és előmenetele, urunk ő felsége és az osztrák felséges uralkodóház szelíd atyai országzásának rendíthetetlen fenmaradásától függ, mulasztlhatalan polgári kötelességünké teszik? városunk békét és rendet szerető alkotmányos polgárai nevében a f. kir. főkormányzék előtt a bizodalom legtisztább szavaival alázatosan ki jelenteni; miként uralkodó fels. fejedelmeinkhez, a felséges osztrák házhoz, valamint eddig, úgy ennek utána is bár mi viszontagság közölt tántoríthatatlan hűséggel ragaszkodunk, fejedelmi székét kül ellenség és bel viszály ellen oltalmazzuk, s az alkotmányos monarchiái igazgatásáért – mint egyedül-üdvösért – szívvérünket is feláldozzuk.

Midőn azonban ezen hű ragaszkodásunkat és mély hódolatunkat, a f. kir. főkormányzék előtt kinyilatkoztatjuk, azon fiúi bizodalomtól és polgári kötelességtől, melylyel hódolati bizodalomunknál fogva

urunk ő felségéhez tartozunk, vezetettve, eltitkolhalónak nem tartjuk, mikép a jelen körülmények közt, midőn az ingerültségnek némi jelei már is mutatkoznak és a történhető kitörés bennünk méltó aggodalmat gerjeszt, az uralkodás, közcsend, élet – és vagyonbátorság fentartása', részint azok meg zavarhatása megelőzése tekintetéből nemzeti polgári őrsereg felállításáról gondoskodni kénytelen kötelességünknek ismerjük, melly a közbátorság épségben fentartásáról erélyesen gondoskodják; egyúttal alázatosan jelentjük, hogy ezen polgári őrsereg felállítása eszközzésére választmányt is neveztünk.

Továbbá helytartósági intézkedésünkén kívül az egész honra kiterjedő országos rendelkezések is mellőzhetetlenek lévén, alázatos tisztelettel kérjük a felséges kir. főkormányszéket, méltóztassék kieszközölni, hogy országgyűlés legsietősebben hívassék egybe, hol felséges fejedelmünkéi a sürgetőleg teendők felett a hon minden lakói meg nyugtatására törvényes intézkedések tétethessenek s hol

Jelesen a törvény előtti egyenlőség, közteherviselés lörvénynyé alakítása, a kor kívánatával és az emberiség jogával meg egyezőleg intéztessék el.

Ezenkívül a trón alkotmány és nemzetiség rendíthetetlen állását egyedül csak Erdélynek Magyarhonnali egyesülése biztosíthatván, a két hon uniója törvény szabta utón eszközöltessék.

Végre a szellemi szabad közlekedés alkotmányunk életére lévén, addig is, míg az unió után és maga rendén teljes sajtószabadság létesíthetnének, a hírlapi sajtónak szabad mozgalma engedtessek.

Felséges főkormány! Polgári hűségünket, a felséges fejedelemért, és az osztrák felséges ural-

kodó házért számtalanszor pecsételtük vérünkkel, azon polgári hűségünket teszszük le most is a felséges trón elibe, de mint alkotmányos polgárokhoz illik, fel kelle tárnunk melléje az általlunk célra vezetőknek gondolt eszközöket is; – alázattal folyamodunk azért a felséges kir. főkormányhoz, hogy mérlegelve az időt és körülményeket, tántorithatalan állandó hűségünkről atyáskodó felséges fejedelmünket bizonyossá tenni és alázatos kérelmünk tárgyában siető intézkedését meg tenni méltóztassék. –

V.

Nép és tanács lelkesülten fogadta el e petíció legtöbb pontjait.

Csak az utolsó a szabadsajtó ügye ellen volt némi kifogása. A legtöbb arczon elégtelenség s zúgás és felkiáltások által kívánták e pontot szabadsajtóra módosítani.

És kün a néptenger döröngve kiállta: szabadsajtó!

Végre id. Bellen János polgártárs az ellenzéknek olly hosszason ernyedetlen vezére, ki mindig munkált bár gyakran mit sem látszék tenni, megnyugtató a tömeget hogy jelen körülmények közt, ennél többet kívánni nem kell, nem lehet.

A nép a felíratot rögtön életbe lépteié – bizotmányt nevezvén ki melly polgári őrsereg létre hozását eszközölje.

A nép kívánatához képest az is határozattá lón, hogy a rögtön letisztázandó felírást (egy küldötség innepélyesen nyújtsa be a főkormánynak.

Míg ezek tanács terem falai közt történlek kün is nagyszerű jelenetnek valánk tanúi. Néptenger lepte el az utcát, mindeki kokárdával mellén, éltette keble legszentebb óhajtásait.

És maga a szellő is unió zászlókat lobogtatott.

Ezek egyikét a tömeg roppant éljenzései közi, a tanácsház fedélhomlokzatára kitűzlek.

Azonban a tömeg, melly eltökélte a petitiót a kormánytanácshoz elkísérni, s a főkormányzónál rögtöni életbe léptetését sürgetni, hangosan követelte, hogy az áltányon olvastassák - fel. Mert nem akart oly tárgyért küzdeni, minek idvességéről meggyőződve nincs.

Csakugyan e kívánata is teljesült.

P a t a k y József tanácsos éljenezések közt olvasta fel.

Azt mondják, hogy népünk még kiskorú, nincs a szabadságra megérve, ne higgyétek,

A szabadság önmaga nevel magának népei.

VI.

Elindult tehát a küldöttség és a nép.

Elővették a nemzeti lobogókat, mintha a szabadsághajónak vitorlái lettek volna, mellyet egy forrongó nép olly biztosan tartott kezei közt.

Kormányzó, miután a benne aggodalmat keltett zaj, valamint az iránt is, hogy rendhábortás nem történt, a küldöttséget vezető főbírótól megnyugtatóst vett, ki jelenté, mikép a felirat azon tárgyait illetőleg, mellyek törvényhozás teendői, reményli, hogy a kir. kormányzék lépést teend mentől előbb tartandó orsz. gyűlés iránt; a mi a polgári örserget illeti, miután a város tervét fel terjesztendi, a k. kormányzék intézkedni fog e tárgyban, a sajtó szabadabb mozoghatása ügyébeni előleges rendelkezést pedig elnöki jogái közé tartozóknak nyilvánítván, e részbeni teendőjéről is reményt adólag nyugtatta meg a küldöttséget

A nép kün az alatt is folyvást menydörgölt éljenzéseivel, míg nem a kormányzó a kormány-széki tanácsterem ablakán kihajolva, a fennebbiekhez hasonló értelmű szavakat intézé az ezerek-re menő tömeghez.

E concessiók nem voltak valami nagyszerűek, de a nép igényeinek megfeleltek. Most többet nem kívánt, mert bízott a jövőben, hogy e basisra az unió által, jövő boldogságát építi.

Nyugodtan s z é t oszlott.

E nap innepélyét Gyulai Pál következő csinos költeményével énekelte meg:

Nyugot felől testvérünk ajkiról
A szent szabadság menydörgése szól,
Ébredjünk és fogjunk kezét,
S dörögjen fel hazánk felett
E szó:
Legyen szívben és hazában
Az ébredő magyar közt unio!

Nyugot felől testvérünk ajkiról
A nemzet egység szent igéje szól;
Ki nyugszik még? ki vesztegel?
Most vagy soha! s dörögjen fel
E szó
A két magyar hazában
Legyen szabadság, legyen unio!

VII.

Estve a fiatalság fáklyás zenével tisztelkedett:

Betlen Jánosnál; ki az itteni békés forradalmat, inkább mozgalmakat tervezte.

M é h e s Sámunel, ki az indítványt meg tévé.

É s K o r m á n y z ó n á l , ki ahoz képest milyent egy átkos kamarilla befolyása alatt nyögő kormánytanács elnökétől várni lehele, elég jó választ adott.

Ez éjjel czirkáltak az első polgárőrök.

(Ápr. 9- én)

I.

A Hargita aljában van egy nép, erős és harcias, melly ha a hon egét vérrel borítottnak látta, kivonta szabljáját, s viszont kivonta azt ha gonosz tanácsnokok és pártülés szelleme vészbe dönteni akarta. Századokon át réme volt a bűnnek, védbáslyája honának és a kereszténységnek. Hol vész volt hozzá fordultak s viszont őt szolíták fel, ha az ármány diadalt akart innepelni.

És mi volt jutalma? . . .

A komé fájdalommal mutatja Székelybánja és- támadt romait s könyez, ha saruira Mádéfalva porait szállni látja.

Mennyi szomorú emlék, milly gyászos elnyomatás maradt a hősileg küzdő ősokról tettükért az utódra!

És még is midőn a lettek mezejére kellett lépni, e nép nem vonult hátra, hanem telt mint mindig, most is.

A városok petitiot adatak bé, azt, tették a megyék is. Sürgettek, kértek, országgyűlést. . . . hiában. A kormányzék sikedt maradt, öszvefont kezekkel, nyugodtan azt mondta 'elküldjük' Bécsbe a kamarillának.

A bécsi kamarillának, hogy ez országgyűlés kimondásával halálos ítéletét írja alá . . . furcsa számítás vala! mint a XIV Kelemené midőn a jezsuitákat eltörlő bullát aláírta. Csak hogy e kamarilla nem tudott az élettől, hatalmától olly dicsőn megválni.

És kaptunk választ, tudjátok millyent? – még illeg ez évben tartunk országgyűlést s az Erdély gyalázatát és bűnét az úrbért hirdessék ki.

És mi öszve tevők kezünket és rimánkodunk! ... de kérelmünknek súlyt adni nem bírtunk.

11.

Annyi pusztában elhangzó demostatio? annyi meghiúsult remény után, ragyogó kelet politikai-egünkre egy sugárt tüntetett fel, melytől mindent vártunk. A meg terhelt, de öszve nem roskadt székely nemzet 30,000 választója, küldött indította a főváros felé, hogy ott, hol hite szerént – mert eredményt nem látott – tán közvélemény sem volt, tegye le az épület talpkövét, mellytől az ország felemelkedését várni lehet. De a székelyek tévedlek; közvélemény volt itt is – csak hogy nem elég hatalmas, közóhajtás volt itt is – csak hogy nem elég erélyes. Mert mikép is marudhatott volna annyi kérelem teljesítetlen?

A fiataltság, nemzeti lobogók kíséretében dél

fele kimegy a felekre, hogy ott a küldöttséget, kik szintén mint ő ugyan azon elvekért jöttek küzdeni elfogadják. Mintegy 10 nemzeti lobogókkal ékesített szekér hozta a székely polgártársakat, szám szerint 30 buzgó hazafit. Öszvetalálkozva, lobogóikat öszszértették, kölcsönösen idvezlék egymást s baráti jobbot szorítanak. Jöttökben a Pongrácz bandája Rákóczy indulót húzta, mely egykor keservüket hallá, hogy hallja mos! örömeket. Láttátok volna e néptengert; minden ember olly elégüli, olly boldog volt, tán meg ihlette tikét a magyarok istene, hogy a remény, a szellem életet az az: testet kap. A piacra érve, a kormányzó előtt hangosan kiálták: „országgyűlés!” míg útjukban éltetek a székely küldöttséget és küldöket, az első erdélyi ellenzéket, Wesselényi Miklóst, a hon felvirulását, ‘sat. Józsika ház előtt leeresztek lobogójokol s tompán kiálták: „le a haza árulókkal!”

Ezenben szállásukra a Biasini vendéglőbe értek, a hol Fülöp J. szónokolt és felelt Pálffi borongó arccal. hogy egy inkább a használat mint jog által meg erősített testület lespedését az országnak kell megérezni. —

III.

E nap innepélyél fáklyás zene rekesztette be.

Néptenger lepte el a tért melly éljent kiáltott a szabadságéit küzdőknek s átkot menydörgött a honárulók fejére.

És e nép a Múlt és Jelent, mint a melly az ernyedetlenül küzdő fiatalságot gyanúsító czikket adott ki, megégeté.

IV.

Másnap (ápr: 9-én) az úrtól megszentelt nap volt, nap mellyen a nép fáradalmait kipihen.

De mink nem nyughatánk meg. Elérve még semmi s kivívni való annyi volt

Köveltük tehát a székely küldöttséget a kormányzóhoz s tanácsnokokhoz, míg a székelyek benn a teremben adták elő igazságos követlésöket országgyűlés rögtön hirdetése iránt, mit ha nem nyernek meg, 30 helyett majd 30,000 fognak petitiójoknak súlyt adni tudni, a nép kun szorgalmazta.

Megnyugtató választ kapott, minek eredménye lön, hogy két nap múlva a kormányzó törvényhozás adta hatalmánál fogva, maj. 29-re országgyűlést hirdetett.

Későre volt hirdetve az igaz, de se baj – meg volt általa téve az első lépés a camarillai kígyó fejének betörésére.

E napot Gyulai következő csinos verssel örökítette.

A szabadság szent zászlója
Fenn lobog már Buda tornyán;
Törve minden zsarnok önkény
A magyar nép akaratján.
Talpra Erdély! ébredjünk fel!
A bilincset tépjük szélylyel
Megesküszünk élet és halálra
Szabad s egy lesz a magyar hazája.

Szép országunk egy sírhalom,
Benne ösünk szabadsága,

Egy bitófa áll a síron
 S gyalázatunk írva ráta.
 Ki a halott, ha mi élünk
 Vele él majd dicsőségünk.
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája.

Hős Rákóczi értünk vivőit
 Főidőn futó értünk lett,
 S rabhonunkért rabbilincsen
 Hány magyar szív repedt meg?!
 Őseink kiontott vére
 Vérünkért kiált az égre.
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája.

A pártviszály két hazára
 Szakítá a magyart szélylyel
 S kettős átok ül a népen.
 Az önkény gyilkos kezével.
 Tartson-é tovább az átok?
 Kettő-é még egy hazátok?
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája.

Egy szabad hazáéit omlott
 Vére a hét Ősvezérnek
 Unokáink is mi tölünk
 Egy szabad magyar hont kérnek.
 Talpra Erdély! ébredjünk fel!
 A bilincset tépjük szélylyel
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája,

Gyulai.

Márcz: 13 án a küldöttség elhagyta városunkat, hogy akkor midőn a tettek kivívott napja feljövend, együtt szállhassanak ki a küzdőterre,

(Május 30-án)

I.

Erdély életének vég perczeit, történetének utolsó lapját írom le. De a végpercz nem kintelies, de az utolsó lap nem gyászos . . . mint az új kor phönixe, önmagát ölte meg, hogy szebb életre éberüljen.

Soha dicsőbb halálról, nagyobbyszerű föltámadásról nem olvasék ....

Körül belől 300 éve egyszer csak látja, hogy testvére felett külhoni dynastia terjeszti ki vaspálczáját, melly nemzetiségét, politikai lételit megdönteni készül.

Bár vérző kebellet külön vált.

Több, mint más fél századig küzdött a szolga testvérhon melleit szabad és független maradni – nem sikerült. Árulás és ármány őt is e dynastia alá vetette, hogy a két testvér együtt sirassa dicső múltját, semmi jövőjét.

De az idők megváltoztak.

A nagyobb testvér lelökte táblabírói parokáját, levetette lánczait s mint fiatal deli levante jobbot nyújtott a még siránkozó szegény testvérnek s az őszinteség nemes hangján kérdé:

„Akarsz é enyém lenni? eljegyezlek a kárpátok gyűrűjével.”

A másik testvér lesütötte szemeit, perczig gondolkodott, majd az öröm kitröző hangján mond:

»Akarok, tiéd akarok lenni! hogy majd ha a vész napjai eljönnek, egygyütt küzdhessünk ha a villám lecsapni készül együtt nézhessünk rá!»

Ne ne vegyétek rossz néven, hogy perczig habozott, hogy igenjét nem egyszerre mondta ki – habozás divat a szemérmes mennyaszszonynál.

II.

Reggel 10 óra volt.

Zaj, mozgalom, élénkség minden felé, minden mutatta milly nagyszerű nap elibe néz.

Tudtuk, s készen valánk, hogy minden áron nyernünk kell, de a terjengő balhírek elhitetek hogy e nap diadalát föltételes unió vagy ellentmondás szennyezni be, akkor midőn a testvér, szeretetére s kivívott jogaira hivatkozva föltételen egyesülésre nyújtá jobbját.

S illy nemes lelkű testvérben perczig is kételkedni nem gyalázat lett volna e?

Mi hinni akartuk, hogy e nap engesztelő áldozat lesz őseink bűniért megnyervén az olly sokáig nélkülözött szabadságot, egyenlőségét, testvériségét.

Mi hinni akartuk, hogy a separatismusi elvek bukása magával hozza a bűjtogatók bukását is.

Mi hinni akartuk, hogy egyetlen hó az ellenséges ármányoknak megváltoztatott utat ad.

De még ekkor nem valánk bizonyosok a nap dicsőségében. Az utczákon csoportosuló tömeg a tegnap érkezeit szebeni köveink ellenéveleményéről beszélt. Sokan szenvedélyes kitörésektől tartottak, mellyek megkeserítik az unió diadalmát-

Már jókor reggel el voltak foglalva a karzatok, s a terem csarnokain és monostor utcán kiszorult sokaság tolongott.

A fuladásig megtölt lerem a legmeglepőbb látványt nyújtá. A karzatokon kokárdák, tollak, zászlók lobogtak, s a hallgatóság arcán a legfezsültebb várakozás ült.

A terem jobb részén külön állvány emelkedett a nők számára, de ennek is egyik része férfaitól lön elfoglalva.

A trón mellett bal felől a királyi hivatalosok padjai húzódlak el. A múlt 1847-ki országgyűlés hősei közül egyet sem leheté itt látni. Helyettök egy szegletet a hallgatóságtól helyéröl kiszorított pesti küldöttség foglalt el, mint képviselője Magyarhon rokonszenvének. Minő ellentét. Minő satiraja Nemesisnek!

Jobb felöl a követi padokon Erdély innepelt népszerű férfiai állottak. A trónnal szemben a taxalis és szász követek. Középen a kir. táblátöl körülült a sztal 's az utolsó elnöki szék.

Az ajtóknál nemzetörök állottak, mert a kiszorult sokaság mindegyre betolakodott. Mint méhkas zúgott a terem.

A falakon Magyarhon címere, éljen a király, nádor, m. ministerium feliratok díszletek. Ki álmodott erröl ezelött egy évvel, midön itt a szabadságot és népérdeket gyilkolták?

Tíz óra után gyülekezni kezdnek az országgyűlési tagok. Riadó éljennel fogadja a terem régi kedveltjeit. Midön W e s s e l é n y i M. belép, szünni nem akaró örömjaj keletkezik; ugyan ez történik Lemény megjelenésekor is.

A terem megtelik. Alig van egy talpalatnyi szabad tér. Az utcán „éljen az unió!”- kiáltás harsog.

Az elnök megnyitja a gyűlést.

III.

Egy férfi állott fel tisztes arczal öszölő fűrtökkel, egy férfi ki éveken át martyra volt a sza-

badsnak, s míg másnak csüggedten lelke csak elborulni tudott honszerelme reactiviora izgatá.

És férfi ma vak Mint Oedipus megküzdött az absolutismus szörnyével, s mint Belisar, távol hónától idegen hajlékba ment pihenni.

Neve: Wesselényi Miklós.

Tudjátok ki az a Wesselényi Miklós?

A legbecsületesebb hazafi, kire valaha az isten szép napja süttött, őszinte nyílt ember, ki a kormányt ármányos tanácsnokaira figyelmezteté, bátor férfiú, ki nek szíve lelke helyén van.

És mik érdemei?

Akkorban, midőn Erdély az 1. Fercncz és Metternich vas pálczáját leginkább érezé, midőn a törvénytelen kormányzóval kezét fogva, e kis hazát, mintegy szibériai gyarmatot vagy második kamtsatkát kelettől nyugotig kirablá e három ember, midőn gondolkodni, vagy szólani tiltva volt, — tehát mintegy 20 év előtt Wesselényi megpendítette az unió eszméjét, ellenzéket alkot s országgyűlést csikart ki.

Jutalmát is megkapta — mert száműzetett, mert tiltva lőn átlépni a hon határát, mellyért olly fen dobogott keble . . .

. . . Ó mi hatalmas a te kezéd Nemesis, o mi nagyszerűk gyakran munkálataid!

Erdély utosó napján, országgyűlésén épen ez ember állott fel az unió ügyében, ki e szent eszméért annyit szenvedett!

Rövid és velős szavakkal felhozá, mikép jelen körülmények közt, Erdély egyik múlhatatlan teendője az unió.

„Unió” harsoga a terem negyed óra hosszant s viszhangozá a tömeg melly az utca i tért elfogadá.

Ekkor Szász Károly feláll s elnöki kijelentést kér. Újra előbbi jelenet ismételtetik lelke-

sültebben, nagyszerűbben. Kemény Do mokos szólni kezd s felszólítja azokat, kiknek aggodalmok van, hogy szóljalak.

Minden szem a szász követek felé fordul. Siri csend újra, s feszült várakozás.

A brassai követ feláll s a többek közt így szól: az uniót a pragamentica sanctio épségben tartása mellet, küldőim nevében pártolom.

Erre iszonyú éljen harsog.

A szász követek mindnyájan felállanak s az örömben ittasult gyűlésnek meghajtják magok.

Egy székely követ fölnyitja az ablakot s a zajongó népnek kikiáltja: a szászok pártolják az uniót. Falakat reszkettető örömjaj, éljen riad meg s a gyűlésben senki sem juthat szóhoz

A nép látni kívánja a szász követeket. Az ablakban megjelennek; új örömjaj, új szünni nem akaró éljen. A lelkesült gyűlés megint föláll. A trón elibe a pesti küldöttség zászlóját tüzek ki. „Éljen a király!” hangzik minden ajakról. A nép kün mennydörgőn ismétli, s kitűzik kívül a nagy Magyarország zászlóját.

Kemény Dénes szólni kezd. Hosszan igen hosszan beszélt az unió céljáról, hasznairól, elmondta mit várhalunk tőle, s felfejtje hogy a bűjtogatott népnek ez az egyetlen üdve. Beszéde egyik részében a szászokra és oláhokra vonatkozott,

Erre Scmidt szebeni követ föláll. Megfeszített figyelem. Alaptalanoknak nyilvánítja mindazon rágalmat, melyek a szászokról keringenek, Tetszészaj. Feléjük hire volt, hogy itt a szász követ élete nincs bátorságban. Én nem hittem s anlegnagyobb bizonyosága, hogy itt vagyok.

A gyűlés köszönet szavazólag föláll, a karzatról alig szűnő éljenzaj riad.

Kün a nép Schmidt és Lemény nevét kiabálja. A szász követek és Lemény oda hagyják a termel.

IV.

Az utcán szemben gyönyörű jelenet fejlődött ki.

Bizonysága s dicsőséges emléke annak hogy a magyar nemzetet barátságra kötelezni mily könnyű. Engesztelődve nyújt a kezét azoknak, kiknek ellenséges terveiről annyi alkalmat volt meggyőződni

Igaz hogy a, harcias magyar ha vele bántani tudnak az ingét is od, adja.

A leérkezett követeket ezer üdvözlő hang és kar fogadta, s az örömnök vége hossza nem volt.

Schmidt felemeltetvén beszélt: a néphez.

Az egyenlőség órája ütött, a köz falak leomlottak.

Köszönte a szász nemzet nevében a magyar nép idvözletét. Elbeszélte azt is, mint nyilatkoztak a teremben sat.

Lemény püspöknek egy széket hoztak, s a pátriarcha kinézésű tisztos ősz arra felállva, ihletetten szólalt meg. Az oláh nemzetnek személyélyébeni megtiszteltetését kedves idvezlettel viszozotta. Egyességre, a haza és királyhoz hű ragaszkodásra hívta fel a tömeget, ugyanezt ígervén az oláh nemzet részéről is. Éljenek az oláhok, szászok, hangzott mindenfelől, s diadalmenettel kísérté bé a nép őket a terembe.

Ben a teremben a két Zeyk kikiáltja az uniót.

Pálffy János lelkes követe a dicső székelyeknek, küldői és az egész nemzet nevében ezeknek hős karát ajánlotta fal nagy Magyarországnak védelmére.

És e karok lankadatlanok, ha vésszel kell

szembe szálni, erősek a vésznék ellenében, de a szolgaság bilincseit nehezen tudák hordozni.

Kormányzó kimondja az öszzes a-karrattal elfogadott uniót.

V.

E perezc diadalát nem próbálom festeni.

Éljen harsogott a teremben a teremén kívül unió utczában a lelkes polgárok ajkirul.

Es a népnek ez örömjaja hasonlított a Homer eposához mellyben a múlt és jövendő századok öröme és bánata támadt fel.

Tudja isten honnan, honnan nem unio zászló tenger termelt elé, melly az utczáat egészen ellepé. Mintha a szabadság hajójának vitorláí lettek volna, szabad tömeget vezettek hirdetni az minden felé.

A nép a k. biztos lakához ment, ki az erkélyről idvezelte őket.

Majd a kormányzót s végre Wesselényi kísérték haza, a nap hőstét, kinek örömittas arcza mutatá, menyire túlboldog teljesülni látván élte ideálját.

A város ház előtt is megálltak.

Székely József egy gyönyörű beszédet tartott s átadá a városbírónak Pestváros zászlóját.

Majd Komárom küldötte, Már idvözlé megyéjénevében az erdélyi s már magyarhoni polgárokat. Mindezeket tetszészaj követte.

Egy ifjú polgártársunk indítványozá, hogy Monostor utcza Unio utcza és Híd utcza Wesselényi utczának neveztessek. A városbíró mindent megígért, s már Unió 'ez a a felirat fénylett Monostor utcza szögletén.

Estve nagy szerű fáklyás zene volt.

.... Erdély phonix volt, melly ön magát égeté meg hogy szebb életre támadjon!

Szabad haza, szabad polgárok kérjétek istent nyújtsa hosszúra boldogságtok napjait' . . .